CHRISTI-

anæ pietatis pri-

ma inſtitutio ad

vſum ſcholarum

Latinè ſcripta.

LONDINI

in ædibus Iohan-

nis Daij. 1574.

Cum gratia & priuilegio

Regiæ Maieſtatis, alijs omnibus

interdicente huius Catechiſ-

mi impreſſione.

Reuerendissimis in Christo Patribus ac Dominis, Matthæo Archiepiscopo Cantuariensi, Edmundo Archiep. Eboracensi, Edwino Episcop. Londinensi, aliisq; reuerendis Patribus, Episcopis ecclesiæ Anglicanæ, vigilantissimis fidelissimisq; Pastoribus.

QVum seculi huius ad interitum iam ruentis, mores perditos, & corruptelis omnibus depraùatissimos, non sine acerbissimo animi dolore, mecum sæpè cõsidero: animaduertámq; diuturnam peccandi consuetudinem hominum mentibus quasi callum quoddam ita obduxisse, vt ntque virtutibus præmia, neque supplicia vitijs sempiterna, diuinis proposita legibus, vllam iam vim vel ad cohortandum, vel ad deterrendum habere videantur: in eam tandem cogitationem venio, vt aut nullam prorsùs spem ostendi, fore aliquandò melius, aut si qua est etiam nunc reliqua, eam in sancta pueritiæ atque iuuentis adolescentiæ institutione & disciplina omninò repositam esse existimem. Nam teneri illi & flexibiles animi, non solùm quocunq; torqueas trahásue, sed quocunquè etiam vel leniter ducas, sequentur, atque vt voles flecti, arbitrióq; fingi possunt: & quia sunt ab omni hactenùs scelere

lere vacui atque integri, nõnihil in illis locis sa-
taribus adhuc monitis consiliisq; patet. Quæ co-
gitatio patres in Christo reuerendissimi, in ea
me mẽtem impulit, vt ad primam illam Chris-
anæ pietatis institutionem puerilem Latinè scri-
bendam me applicarem: eámque varijs trac-
tam modis, hoc quidem libello verbis tãtumm-
dò necessarijs & proprijs breuiter comprehend-
rem: altero verò libro, eandem alijs verbis luc-
lentioribus & pluribus copiosè explicarem: vt
illi, qui breuitati student, & qui vbertate etia-
orationis delectãtur, ad sua vtrique ingenia sc-
susq; apta & accommodata inuenientes, volu-
tate aliqua ad legendum inuitarentur. Cure ei-
am mihi magna fuit, vt breuitate vsus, planè
men & perspicuè dicerem: & in illa rursu
bertate ne insolentiùs copia abuterer. Quum
nim Latinè vel intelligere in aliqua laude, lo
etiam in magna poni soleat, támque multi c
linguæ studio inflãmentur, puerique ob eam ca
sam doctis hominibus in disciplinam tradant
hanc oblatam occasionem putaui, qua interea
tiam dum aliud agunt, vera pietas, quæ est a
omnia expetenda, tenellis mẽtibus instillaret
Quum verò multos valdè pæniteat ita se pue
latinè didicisse, vt cum loqui ea lingua, aut sc
bere velint, sibi ipsi plerúmq; diffidant, vt ea
lestia, quæ me etiam, non tam mea tamen, qu
illorum, quos aliquando institui, causa, sæpe s

nec graviter torsit, alios liberarem, diligentiam, quantam potui maximam, adhibui, vt emenda- ta esset oratio & pura: & neque in simplicibus verbis, quod non esset latinum, neque in coniun- ctis, quod non esset consequens, iure vitupera- retur. Nam quæ verba per religionem mutare non licet, ea sunt in fine maioris libri notata. Has institutiones latinè à me scriptas, amici duo mei, homines docti, alter in sermonem vulgarem no- strum, vt omnibus scilicet essent cõmunes, alter studiosorum gratiam, Græcè etiam conuerte- runt. Omnibus quidem nobis mens eadem, idem erat propositum, vt quàmplurimis videlicet plu- rimùm prodesse eniteremur. Undè enim potiùs Anglicè primùm legere discent pueri nostri, quã libello, qui pietate etiam teneros interim ani- mos imbuat? Et reuerà si quisquam, vel puer, vel adolescens, ista Anglicè reddita diligẽter le- get, præterquam quòd christianæ religionis sum- mam dilucidè explicatã, & intelligere facilè, et discere etiã si velit, haud difficulter possit, quod certè in lucro vel maximè ponendum: eadem iam opera sermonem vulgarem nostrũ & pro- nuntiare rectiùs, & scribere emendatiùs addis- cet: quod commodum aspernandum non esse, ex multorum sermonem Anglicum loquẽdi scribẽ- di vitiosa, atque corrupta consuetudine, ipsa rei ipsa modum est luce clarius. Iam verò undè po- tiùs ordientur prudentes & pij doctores primæ

latinè loquendi elementa pueris tradere, quà
pio aliquo, paruóq, & facili latino libello, cu
sententiam, vt Anglicè iam anteà lecti, tenea
Hoc verò libello semel perlecto, pueri, qui ali
Latinè loquẽdi studio teneri iam incipient, q
angusto sermonis genere cõtracta priùs legera
ad eadem etiam oratione copiosa uberiùs &
siùs, alióque exprimendi atque eloquendi gen
explicata cognoscendum, sua sponte, sine mo
toris præcepto festinabunt, atque ita partim
cognoscentes, partim etiam discentes, rerum
riter optimarũ memoriam renouabũt, & v
borũ etiam nouitate delectabũtur. Deinde po
quam istis diligenter legendis, atque inter se
parandis, aliquos iam in lingua latina progres
fecerint vt certè facient: haud minore iam
dem etiam Græcè scripta legendi cupiditate
debunt: vt illis discendi, præceptoribúsq, doc
di, nõ labor iam, sed voluptas sit futura. Hæc
tio docendi discendiq, & res easdem alijs at
alijs verbis, quã maximè fieri possit lectis, exp
candi, Græcáq, cum latinis cõiungendi, M.
ceroni visa est aptissima esse atque vtilissimu
dolescentibus, in quibus vbertatem se efferre
luit. Hac ille ratione eam Latini, et Græci et
sermonis copiam, varietatẽ, facultatẽ, facil
tem, proprietatem, elegantiã, quibus longè
tumq; cæteris omnibus omniũ ætatum hom
bus antecelluit, cõsecutus & adeptus est. Et

Orat. multis locis.

ò aliquandò perueniam, quò maximè et directò
hoc meum spectat institutum, non tantũ iuuen-
us nostra assiduis istis animorũ, ingeniorũ, lin-
guarum exercitationibus, a prima pueritia ad
neũtem vsque progredientémque adolescentiam
assuefacta, a desidia malorum omniũ matre ar-
cebitur: verumetiam Christiana pietas, quæ est
virtutum omniũ fundamentum, eisdem occasio-
nibus totiès repetita altissimas in teneris illorum
animis radices aget: quæ mirificè etiam confir-
mabitur, si vel sua ipsi voluntate, vel præceptorũ
monitis diligẽter exquirẽt, quæ sunt in istis in-
stitutionibus de pietate nostra tradita, quibus ea
sacrarum literarũ fundamentis nitantur. Quod
ut sine vllo penè laborè tædióue præstare possint,
appositæ vbique in conspectu notæ facilem ipsis
compendiariámq; viã ostendunt. Fieri verò non
potest, quin de tremenda Diuini numinis Ma-
iestate, potentia, iustitia, eiúsque rursum pater-
na in suos per Christum bonitate, benignitate,
beneficentia, & de tota religione christiana, as-
siduè audiendo, legẽdo, repetendo, meditando, ea
mentate, quæ est ad optima quæq; opportunissima,
fieri, inquã, non potest, quin & Dei metum atq;
reuerentiam (quæ iam ex hoc mũdo penè profli-
gata esse videtur) eiúsque etiam amorem, atque
illi placendi, vitæquè cum virtute degẽdæ studi-
um, in auribus, oculis, atque animis suis ita peni-
tus defigãt, vt nulla vnquam vi labefactari, aut

obliuionē deleri posse confidam. Hæc est sum
consilij mei, hæc me ratio impulit, vt laborem
hi non necessarium, studiosis adolescentibus,
spero, vtilem susciperem. Huius, vt omnis me
tij, pariter atque negotij rationem vobis redd
dam esse existimaui patres in Christo reue
rendissimi, quorum ego pietatem, sapienti
am, doctrinam, authoritatem, vt de-
beo, plurimi facio, beneuolentiáq;
& grata memoria, atque ho-
nore merito prosequor.

Vestri studiosissimus obseruantis
simúsq;. *Alexander Nowellus.*

Magister. *Narra mihi, mi fili, quam religionem colas.*

Audit. Eandem illam, quam Christus Seruator noster docuit, vnde Christianus nominor, & ita reuerà me esse cõfido. Act.11.d.26.

M. *Quænam est Christiana pietas?*

A. Pietas Christiana est diuini numinis sancta veneratio, & obtemperatio legibus illius. Math.4.b.10. Ioh.4.c.24.

M. *Vnde est eius intelligentia capienda.*

A. Ex verbo dei, quod veteris nouíq; testamenti libris explicatur. Ioh.5.d.39. Act.17.c.11. 2.T.3.d.15. 16.17.

M. *Cur verbum dei, vocabulo Testamenti nominatur?*

A. Quia diuina voluntas de rebus expetendis fugiendísq; in eo perfectè atq; immutabiliter continetur, a qua vllam in partem non est deflectendum. Gal.3.c.15.17. Ioh.4.d.25. Gal.1.a.8.9. Deut.4.a.2. Esay.3.d.21.

M. *Qua ratione modóq; diuinæ voluntatis in eius verbo explicatæ perqui-*

quirenda eſt cognitio?

Ioh.5.d.39 Act.17.c.11. *A.* Aſſidua diuini verbi lectione atq; meditatione, aut attenta eius ab alijs lecti, puréq; explicati auditione.

M. *Satin' id eſt?*

1.Cor.1.d.21. & 3.b.7. Pſal.119.c.33 34.35. Ioh.16.b.13 *A.* Quia mortalium nemo diuinę ſapientiæ in eius verbo reconditæ ſcientiam ingenio induſtriáue ſuapte conſequi poteſt, a Deo precari ſedulò vehementérq; debemus, vt per ſpiritum ſanctum ſuum mentes noſtras ſacri verbi ſui cognitione fidéq;, & voluntati ipſius in eodem illuſtratæ parendi ſtudio ardenti imbuere velit.

M. *Quæ ſunt diuini verbi partes præcipuæ?*

Mat.1.b.17. Luc.16.d.16 Act.13.f.39 Rom.6.c.14.15 *A.* Lex, & Euangelium.

M. *Hæc duo alterum ab altero quomodo ſecernuntur?*

Math.22.d.37 38.39.40 Luc.10.c.27 28. Rom.10.a.5 Gal.3.b.10 *A.* Lex ad omne nos officij munus inſtruit, tam pietatis erga Deum, quàm charitatis in proximum, vtq; vtriq; illud pręſtemus ſummo ſtudio

dio præcipit: & Legi parẽtibus vitam promittens ſempiternam, æternam mortem eius ruptoribus minitatur.

M. *Euangelium verò quid?*

A. Euangelium nobis confirmat, Deum per fidem in Chriſtũ illis, qui contra legem commiſerunt, miſericordem ſe præbiturum, ignoturumq́;, modò animi dolore, quòd eum offenderint, afficiantur, & ſeipſos reprehendentes corrigere atq; emendare ſtudeant.

Marc. 1. b. 15 Luc. 5. f. 32 Ioh. 1. b. 17 Act. 2 f. 38. 39 & 13 f. 38. 39 Rom. 1. a. 5. b. 16. & 6. c. 14 15.

M. *Quot partibus conſtat vera religio?*

A. Religio perinde ac verbũ Dei, ex quo, tanquam ex fonte profluit, duas habet partes.

M. *Quænam illæ ſunt?*

A. Obedientia, quã Lex imperat: & fides, quam Euangeliũ requirit.

Ioh. 14. b. 15. c. 21. 23. 24 Rom. 10. a. 5. 6. b. 8

M. *Verùm maioris perſpicuitatis gratia, in plura te membra religionem partiri velim.*

Mar. 1. b. 15 Rom. 1. a. 5. b. 16.

A. Videor mihi non ineptè quatuor

tuor has, vt principes veræ religi-
onis partes, posse recensere: Obe-
dientiam, Fidem, Inuocationem,
& Sacramenta.

M. *Agè ergò, dei ſtis quatuor, vtu ordine recitaſti, te interrogabo. Et quoniam vera obedientia, quæ prima pars eſt, ad regulam diuinæ legis ſu dirigenda, neceſſariò primùm intelligendum eſt, quid de lege Dei ſentias.*

A. Legem Dei duabus expreſſam tabulis, iuſtitiæ normam eſſe perfectiſſimam arbitror, recta imperantem, vetantémq; contraria.

M. *Prior tabula quæ tractat?*

A. Debita Deo pietatis officia tradit: quatuórq; prima præcepta in ea continentur.

M. *Secunda quæ docet?*

A. Ad charitatem mutuáq; inter homines officia nos inſtituit: ad quam reliqua ſex præcepta pertinent: ita Lex vniuerſa decem omninò præcepta complectitur, ex quo fit, vt Decalogi nomine appelletur.

Ioh.14.b.15.
21.23.24.
Mar.16.d.16
Act.2.c.21.
Rom.19.c.12.
3.

Ioh.14.b.15.
21.23.24.
Gal.3.b.10.

Exo.34.d.28.
9.
Pſal.19.b.6.7.
8.9.10.
Exo.20.
Deut.5.
Eſa.30.d.21.

Math.22.d.
36.37.

Math.19.c.18.
19.& 22.d.
39.40.

Exo.34.d.28.
Deut.4.b.13.

Ma.

Ma. Quod est primæ tabulæ præceptum primum?

A. Deus sic est eloquutus. AVDI ISRAEL: EGO SVM DOMINVS DEVS TVVS, QVI TE EDVXI EX DOMICILIO SERVITVTIS ÆGYPTIÆ. NON HABEBIS DEOS ALIENOS CORAM ME. Exo. 20. a. 1. 2. 3. Deut. 5. a. 5. 6. 7.

M. Quare nos primùm cõmonefacit, SE DOMINVM DEVM NOSTRVM ESSE.

A. Illis verbis eius immensa infinitáq; maiestas, potentia, bonitas explicantur, nósq; pariter parendi summa necessitate astringimur, nisi & contra potẽtissimum repugnare, & in benignissimum, beneficentissimúmq; ingrati esse velimus. Deut. 10. b. 12. 13. Malac. 1. b. 5. 6.

M. Quid est quod edicit nobis, NE HABEAMVS DEOS ALIENOS CORAM SE?

A. Idololatria omnis hijs verbis prohibetur, ac damnatur.

M. Quid est Idololatria?

A. Rebus vllis conditis diuinum cultum tribuere, aut in illis vt dijs quibusdam, fiduciam, perfugiúmue Psal. 115. b. 8. 9. Math. 4. b. 10.

ue habere: quod patrare, ſcelus e-
ſet maximè deteſtabile. Ipſius e-
nim ſolùm maieſtati diuini hono-
res, ipſius bonitati ſingularis il-
noſter amor debetur: ad illius o-
pem confugere, ab illo in terrori-
bus periculíſque omnibus open-
atq; auxilium petere, & expectare
illius benignitati nos noſtráq; om-
nia deberi, gratis animis agnoſce-
re, ingenuèque confiteri oporte-

Deut.10.b.12. 13.d.20.21. Math.22.d.37 Pſal.50.c.14. 15.d.23. Pſal.79.d.13 & 97.a.6.7.& 100.a.1.2.3 Ioh.3.d.27 1.Cor.4.b.7 Iaco.1.c.17

M. Suprema illa verba, CORAM ME, aut IN CONSPECTV MEO, *quid ſibi volunt?*

A. Nihil tam penitus abſcondi-
tum eſſe, aut in occulto latere, quin
Deo notiſſimum ſit, atq; apertiſſi-
mum: & proinde non voce, ma-
nifeſtíſque ſolùm vitæ actionibus
atq; externa ſpecie, ſed intima eti-
am atq; ſyncera puræ mentis ſanc-
titate Deum, illumq́; vnum, pręte-
rea neminem, piè colendum eſſe,
atq; venerandum.

Pſal.7.b.9 & 33.c.14

Eſa.29.c.13 Mat.5.a.8. & 15.a.8

M. Summatim expone, quos maxi-

mè

mè putes hanc in legem peccare?

A. Idololatræ vt dixi, omnes, omnes arioli, augures & coniectores, incantatores, venefici, magi, sagæq; omnes, omnésque, qui ad illos deferunt, illísue fidunt. Prophetæ item mendaces omnes, qui falsa vanáque docent: pręterea qui verbo Dei abutuntur, aut maximam illi fidem non habent, nec illius monitis, sed inanibus suis somnijs aut coniecturis ducuntur: deniq; qui res vllas conditas, supra, aut æquè atq; Deum cõditorem metuunt, amant, aut magnifaciunt: hij omnes, hiísque consimiles vniuersi hanc legem violant. 4

Leuit. 19. c. 31. Esa. 8. c. 19 & 47. b. 9. Deut. 18. c. 10. 20. Mat. 15. a. 2. 3. b. 4. 9.

M. Recita iam præceptum secundum.

A. SIGNVM SCVLPTILE, AVT SIMVLACHRVM VLLIVS REI, QVÆ AVT SVPRA IN COELO, AVT INFRA IN TERRA, AVT IN AQVIS INFRA TERRAM SIT, NON EFFINGES: EA NON VENERABERIS NEQVE COLES. NAM EGO SVM DOMINVS DEVS TVVS, ZELOTYPVS, QVI PARENTVM INIQVITATEM ETIAM

Exo. 20. a. 4. & 23. Leuit. 26. a. 1. Deut. 4. c. 15. 16. 17. 18. 19. Esa. 40. d. 18 & 44. b. 9. & a.

TIAM IN LIBERIS VINDIC
AD TERTIAM VSQVE QVA
TA'MQVE PROGENIEM OS
RVM MEI: CLEMENTIA'QV
VTOR AD MILLESIMAM V
QVE PROGENIEM, ERGA M
AMANTES, MEA'QVE PRA
CEPTA CONSERVANTES.

M. Videri posſit hac lege pictor
fictorúmq; artificia condemnari, i
vt fas non ſit vllas omninò imagin
habere.

Mat. 22.c.20. 21.d.36.37. *A.* Nequaquam: in prima eni
hac tabula minimè de rebus arti
cioſis, quæ ad humanos cituileſq
vſus expetuntur, ſed de ijs tãtùm
quę ad Dei cultũ pertinent, agitu

M. Quænam eſt igitur huius pr
cepti ſententia?

Eſa.40.d.18. &c. *A.* Hoc ſecundo præcepto proh
bet Deus primùm ne imagine v
ipſum imitari, vel adumbrare, qu
Deut.5.a.8.9. rere, aut colere conemur. Secũ
Pſal.97.b.7. Eſa.42.c.17. ne ſimulachra ipſa veneremur, a
illis quoquo modo ad Idololat
am aut ſuperſtitionem abutam
interdicit. Verùm vt Deum ſolũ

non

non ad noſtrum arbitrium libidinémque, ſed pura atq; integra mēte verèque, quemadmodum nobis ſuo ipſius verbo præſcriptum eſt, colamus, & veneremur.

M. Quam ob cauſam Deum corporea ſpectabilíq; forma effingere nefàs eſt?

A. Quia corporea, infirma, inanima, vanáque effigies aut imago nullam cum Deo, qui ſpiritus eſt immortalis, infinita, immenſa, incomprehēſibili magnitudine, maieſtatéq;, communitatem habere, nec vllam eius ſimilitudinem ſpeciémue gerere poteſt. *Pſal.113.a.4. 5. & 115.a.3.4 Eſa.40.c.18. &c.* *Ioh.4.c.24. Rom.1.c.20. 23. &c.*

M. Quemnam colendi morem hîc condemnat?

A. Quum precatione vſuri, nos ad ſimulachra vertimus, ſupplices nos coram illis abijcimus, nudato capite aut alia ſignificatione illis honorem tribuimus, perinde quaſi Deus in illis nobis præſens aderet. *Leuit.26.a.1 Deut.4.c.19 & 5.b.9 Pſal.97.b.7 & 115.b.8 Eſa.44.c.17 Act.7.f.41*

M. Clauſulam huic præcepto add
tam repete.

Exo.20.5 Deut.5.b.9 & 6.c.15. Pſal.78.f.58

A. NAM EGO (inquit) SV
DOMINVS DEVS TVVS, ZE
LOTYPVS, QVI PARENTV
INIQVITATEM ETIAM I
LIBERIS VINDICO, A
TERTIAM VSQVE QVARTA
QVE PROGENIEM OSORV
MEI.

M. Quamobrem hæc commemor
Deus?

Deut.10.b.12 13. 3.Reg.18.f. 39 Malac.1.b.5.6 1.Tim.6.c.15 6.

A. DEI atque DOMINI V
cabulis ſeſe nuncupans, etiam a
que etiam monet, vt tum ad m
ieſtatẽ, tum ad benignitatẽ ſuam
ſicuti antè dictum eſt, reſpectu
habentes, ad ipſius arbitrium n
totos accommodemus. Zelotypi
verò nomine declarat, participe
aut conſortem ſecum veneration
ſuæ ſe nullo modo tolerare poſſ

Exo.34.b.14 Eſa.42.b.8

M. Ecquid præterea additum ad pr
hibendam Idololatriam?

A. Quò nos magis ab Idololat
peccato, quod tam vehement

detestatur, refrænet, minatur se non in maleficos tantùm, sed in eorum etiam liberos posterósque vindicaturum esse. *Exo.34.b.7* *Esa.14.c.20.*

M. Perge porrò quod reliqui est in hac lege explicare.

A. Quemadmodum Deus graviter minando terret, ne ipsius voluntati repugnare audeamus: ita prolixiùs adhuc de sua clementia, bonitatéq; promittendo, nos ad sibi parendum allicit: confirmans tum ijs omnibus, qui se amant, suásq; præceptis obsequuntur, tum ipsorum etiam posterûm multis millibus, misericordiam se singularem esse impartiturum. *Deut.5.b.10* *Exo.34.b.6.7*

M. Quum anteà vltionem tertiæ, aut summùm quartæ generationi denuntiet: quid est, quòd hic clementia sua aliquot millia comprehendat?

A. Vt demonstret ad facilitatem beneficentiámq;, quàm ad acerbitatem atque asperitatem impendiò magis esse propensum. *Psal.30.a.5.* *103.b.8.&* *145.b.8.* *Esa.54.b.7.8* *10.*

Ma. Perge iam ad tertiū mandatum

Exo. 20. b. 7
Leuit. 16. b. 12

A. NOMEN DOMINI DEI T
INANITER NON VSVRPABI
NEQVE ENIM SINET IMP
NITVM DOMINVS, QVI EI
NOMEN INANITER ADHIB
ERIT.

M. Quid est inaniter vsurpare
men Dei?

Esa. 8. c. 19. & 52. b. 5
Leuit. 19. b. 12
Act. 19. c. 13
1. Tim. 1. b. 10
Mat. 5. f. 33. 34
Psal. 113. a. 1. 2

A. Eo ad blasphemiam, incanta
onem, veneficium, execratione
periurium, aut ad temerarium
consultum, vel non necessariu
iusiurandum abuti: Deúmue
si iusta de causa, magnáque adhi
ta reuerentia, vel semel nomina

M. Non potest ergo Dei nomen in
reiurando rectè adhiberi?

Exo. 22. b. 11
Iosu. 2. b. 12
Psal. 15. b. 5. & 63. b. 12
2. Cor. 1. d. 23
Gal. 1. d. 20
Heb. 6. d. 16.

A. Potest profectò, cùm graui
causa iusiurandum iuramus, vt
verum testimonio confirmem
præcipuè, legitimæ alicuius po
statis accitu ad id euocati, aut
alias res magnas atq; graues, vt
Deo suus honos atq; gloria cō
uetur, aut cumulatiùs etiã auge

& amplificetur, vel hominũ inter homines cõiunctio beneuolẽtiáq; retineatur. Huiusmodi aliqua obiata occasione sacramẽto cõtendere licebit, venerãdo verendóq; Dei tantùm nostri, nõ vllius cuiusquam alterius, nomine adhibito.

M. Quid deinceps in lege est?

A. NEQVE ENIM IMPVNITVM (inquit) SINET DOMINVS, QVI NOMEN EIVS INANITER ADHIBVERIT. *Exo.20.b.7 Leuit.19.b.12*

M. Cur in diuinum nomen iniurioſis peculiares hîc minæ proponuntur?

A. Ostendere voluit quanti nominis sui decus æstimaret, vt imminentem vindictam cernentes, eo studiosiùs ne iniuriam illi faciamus, caueremus. *Leuit.19.c.12 Ezech.20.b.9 c.14*

M. An ergo nefas esse putas, diuorum aliorũmue hominum, aut rerum nomina in sacrãmento interponere?

A. Omnino: iusiurandũ enim dare idem est, atq; eũ, per quẽ iuramus, veritatis testẽ, & si peieremus, *Exo.22.b.11 Psal.63.b.12 Heb.6.d.16 Deut.6.b.13 & 10.d.20 Iosua.23.b.7 Esa.85.c.16*

periurij noſtri vltorẽ punitorẽm
conſtituere: quam laudem intel
gendi vindicandíq; maleficia on
nia diuinæ ſolùm ſapientię atq; m
ieſtati debitã, alijs perſonis rebú
ue impartire immane ſcelus eſſet

M. Recita iam proximũ præceptum.

A. Præceptum quartum, quod
primæ tabulæ eſt poſtremum, ſ
habet. DIEM SABBATI SA
CTE' AGERE MEMENTO, SE
DIEBVS OPERABERIS, ET F
CIES OMNIA OPERA TVA
SEPTIMO VERO' DIE, QVO
EST DOMINI DEI TVI SABB
TVM, NVLLVM OPVS FACIE
NEC TV, NEC FILIVS TVV
NEC FILIA TVA, NEC SE
VVS TVVS, NEC ANCILLA T
A, NEQVE IVMENTVM T
VM, NEQVE APVD TE DEGEN
PEREGRINVS. NAM SEX DI
BVS PERFECIT DEVS CO
LVM ET TERRAM, ET MAR
ET QVICQVID IN ILLIS CO
TINETVR, SEPTIMO QVI
VIT. ITAQVE DIEM SABBA
SACRVM, SIBI'QVE DICATV
ESSE VOLVIT.

Exo. 16. c. 23 & 20. b. 8. 9. 10 & 31. c. 13 Leuit. 23. a. 3. Deut. 5. c. 21. 13. 14. 15 Ezec. 20. b. 13 Gen. 2. a 1. 2. 3 Hęb. 4. a. 3. c. 9. 10

M. SABBATI *vocabulum qu*
hu

habet ſignificationem?

A. SABBATVM, interpretatione explicatum, vacatio aut quies dici poteſt: nã eo die pij humana opera omnia miſſa facere debent, vt diuina religionis ſanctitatíſque ſtudia diligenter colere poſſint. *Exo.16.d.23 Leuit.16.e.31. Iere.27.c.21 Luc.23.c.56 Ezech.46.a.3 Marc.6.a.2*

M. Quamobrem ſuum nobis factum Dominus ad imitationem expoſuit?

A. Quia inſignia prędaráque exempla humanis mentibus penitùs inſident, ſtimulóſq; admouẽt acriores. Dominos enim ſerui, & parentes liberi perlibenter imitando exprimũt. Maximè verò omnibus eſt optabile, vt mortales Deũ ſibi ante oculos mentis proponentes, ipſius ſeſe imitatores ſimiléſque præberent. *Tob.2.b.12 Ioh.13.b.13.15 1.Cor.4.d.15 16. & 11.a.1 Ephe.5.a.1 1.Pet.2.d.21 f.42*

M. Sabbati piè colendi quænam eſt ratio?

A. Populus in vnum locum congregari debet, vt diſciplinã Chriſti intelligat, vt fidei ſuæ confeſſionem edat, vna voce communia *Mar.6.a.2 Luc.4.c.16 Act.13.d.27 Mat.10.d.32 Pſal.95.a.2 Eſa.56.c.7 Mat.21.c.13 Ephe.3.d.21 1.Cor.11.d.18 & 14.c.26*

vota Deo faciat, vt diuinorum fa-
torum memoriam conseruet,
Deo pro suis diuinis erga se me-
tis, gratias agat, & vt mysteria sac
a Christo instituta concelebret.

M. Ecquid præterea requiritur, diem Sabbati sanctè agamus?

A. Externa hæc est requies, cele-
bratióque Sabbati: præter quam
quies est, colendíq; Sabbati rati
quædam spiritualis.

M. Quænam ea est?

Esa.1.c.14.16 & 58.d.13 Heb.4.c.9.10

A. Quum a rerum humanarum
occupationúmq; & studiorum no-
strorum cura vacantes, Dei nos a
bitrio, vt is ad suum nos sensu
formet, penitùs tradimus: quúm
que (vt sacrarum literarum verb
vsurpem) carnem nostram cruci-
gimus, & affectionibus cõmoti-
nibúsq; tanquã frenos inijcimus
vitiosam naturam nostram com-
primentes, vt ad diuinam nos vo-
luntatem accommodemus: eo
nim pacto sabbati nostri dies qu

Gal.5.d.24 Coloss.3.a.5.

in

hac terra celebramus, aptè & cõ-
nienter exemplar, & ſimilitudi-
nẽ requietis illius imitabitur, quã
cœlo ſempiternam et perpetuæ
anctæq; oblectationis pleniſſi-
nam ſumus habituri.

M. Satin' erit iſta ſeptimo quoq; die
exequi?

A. Oportet ſanè quemq; ſepara- *Pſal 1. a. 2. & 84. a. 4. Luc. 18. a. 1. Eph. 5. c. 19. 20*
tim iſta ſecum quotidiè recorda-
i, atq; meditari: humanę tamen
nfirmitatis deſidiæq; effugiendæ
ugratia, certus dies ad hanc rem pro-
nptè deſignatus eſt.

M. Hactenùs prioris tabulæ præcep-
ta percẽſuiſti, quibus vera Dei vene-
ratio, quæ fons eſt omnis boni atq; o-
rtrigo, breui explicatur: noxiæq; om-
nes, quæ ad Deum directò ſpectãt, pro-
hibentur. Nunc verò quæ ſint chari-
tatis beneuolẽtiæq; in homines noſtræ
partes, quæ ex eodem illo fonte fluunt,
atque hauriuntur, & ſecunda tabula
continentur, perge declarare.

A. Secũda tabula hoc habet prin-
cipium:

Exo.20.b.12
Deut.5.b.16
Math.15.a.4

cipium : HONORA PATR
ET MATREM: VT SIS LONG
VVS SVPER TERRAM, QV
DATVRVS EST TIBI DO
NVS DEVS TVVS.

M. HONORIS *vocabulum hîc habet significationem?*

Prou.1.a.8
Mar.7.b.10.12
Coloss.3.c.20
Heb.12.c.9

A. HONOR PARENTVM orum amorem, timorem, ob uantiámq; comprehendit: & parendo, inseruiendo, opem rendo illis, eósq; tuendo, alen etiam, atq; sustinendo, si quid ip opus fuerit, situs est.

M. Hæc lex naturalésne solùm pare tes attingit?

Deut.17.b.9
Io.
Rom.13.a.1
Luc.10.c.16
Leuit 19.e.32
1.Tim.5.a.1
Prou.5.c.13

A. Qui autoritatem habent o nes, omnes aduersus quos reuer tia est aliqua adhibenda, vt mag stratus, ministri ecclesiastici, pr ceptores, doctrina, sapientia, at te, honore, aut alia aliqua dignit te antecedentes, PARENTV nomine designantur.

M. Principes, magistratus cæteri qui alijs præsunt, cur PARENTV

nomi

nomine notantur?

A. Vt declaretur, quòd Deus eos nobis noſtro, reipublicæq; commodo donauerit. Atq; ita PARENTVM nomine, quod principibus, magiſtratibus alijſq; ſuperioribus tribuitur, cõmonemur, vt illis nõ pareamus ſolùm, verumetiã vt eos reuereamur, atq; amemus. Rom. 13. a. 4 Heb. 13. c. 17

M. Quid deinceps in hac lege eſt?

A. Longam eos beatámq; vitam, Dei beneficio eſſe victuros, qui parentibus, principibus, magiſtratibus, aliiſq; ſuperioribus dicto audientes fuerint, debitúmq; ipſis honorem tribuerint. Cõtráq; conſequens eſt, qui parentibus, principibus, magiſtratibus, aut ſuperioribus alijs minùs ſe obedientes præbuerint, aut cõtumelioſi in eos fuerint, illos aut citò repentinóq; cum ignominia morituros, aut vitam quauis morte acerbiorem turpiorémq; traducturos eſſe, qui etiam ad extremum contumaciæ ſcele- Exo. 20. b. 12 Deut. 5. b. 16 Ephe. 6. a. 2. 3

leríſque ſui pœnas apud infe
ſempiternas ſuſtinebunt.

M. Sed iam quod ſit præceptũ dic

Exod.20.b.13
Dent.5.c.17
Math.5.c.21
& 19.c.18
Iacob.2.b.11

A. NON OCCIDES.

M. Satíſne legem hanc obſerua
mus, ſi manus ab homicidio, ſang
néq; integras ſeruabimus?

Math.5.d.21
22.23.24
Rom.3.c.13
14.15.
Gal.5.d.20.21.
Iacob.3.c.14
d.16.

A. Prohibentur etiam ea, quæ
dis occaſionem aliquam habent,
ludibria, irriſiones, maledicta, p
bra, conuitia, rixæ, pugnæ & ſim
lia omnia.

M. Ecquid eſt amplius?

A. Deus ſua lege non extern
tantùm actionibus, ſed animoru
etiam affectionibus, iiſq; vel ma

Mat.5.d.22

mè cauit: apud Deũ enim iudice
iracundia, odiúmque, & occidẽ
vindicandi, aut nocendi volunt
omnis homicidiũ eſſe decernitu

Gal.5.d.20.21
1.Ioh.2.b.9.10.
11.

Hoc ergo iure diuino iſta etia
vetamur.

M. Si neminem ergo odcrimus, abu
dè legi huic erit ſatisfactum?

A. Deus cum odium reprobat, b

euolentiã a nobis in omnes mor-
ales, hoſtes etiã, requirit: idq; adeò quidẽ, vt maleuolis inuidíſq; no-
ſtris, qui infenſo, crudelitérq; in-
feſto in nos ſunt animo, ſalutem,
& tranquillitatem, omniáq; fauſtè,
fœliciter, & proſperè euenire op-
temus, beneficijs illos etiam, ſi fa-
cultas in nobis fuerit, afficiamus,
Deóq; pro illis vota faciamus.

Luc.6.d.27.28
Rom.12.c.14
d.17.19.20.

M. Quod eſt ſeptimum præceptum?

A. NON ADVLTERABERIS.

Exod.20.b.14
Deut.5.c.18
Mat.19.c.18

M. Hoc præceptum quam ſententiam habere putas?

A. Obſcenarum voluptatum vni-
uerſum genus, omnis verborum
turpitudo, oculorum, geſtúſque,
petulantia omnis, omnes impuri-
tatis notæ, atq; indicia quæcũque,
hac lege condemnantur. Deſidia
item inertiáq;, in cibo, potu, ve-
ſtitu luxus & luxuries, ludi, luſúſ-
que impudici, & quæcunq; præte-
reà ad corporis animíue fœditatẽ
ſollicitare, aut cõmouere poſſunt,
hoc

Prou.6.d.24 25.
Mat.5.d.27 28 29.
Rom.13.d.13
1.Cor.6.b.9.10
c.15.16.18.19
1.Theſſ.4 a.3.4
5.7.& 5.d.22.
Ezech.16.g. 49.56.
Eccle.33.c.26.

hoc præcepto vetantur. Nam
mentes etiam noſtras ab appet
onibus deſideriiſq; impudicis
ras conſeruemus, præcipitur, pr
1.Cor.3.d.16 terea quòd tã animæ quàm cor
17.& 6.c.15 ra noſtra templa ſunt diuino ſp
16. tui conſecrata.

M. Perſequere reliqua.

A. Octauum præceptum e

Exo.20.b.15 NON FVRABERIS.

Math.19.c.18 *M. Hoc præcepto quæ prohibentur*

A. Non ea ſolùm furta vetant
Prou.11.a.1 quę humano iure plectuntur:
& 20.b.10.d. etiam edicitur, ne nundinatio
23. 1.Theſſ.4.b.6 aut venditione fraudulenta, m
Tit.2.c.20 ſuris doloſis, parúmue legitim
Pſal.62.b.10 ponderibus, aut adulterinis fu
Prou.17.d.23 tíſq; mercibus quēquam fallam
Eſa.5.d.23 néue iudicijs pecunia tentatis p
cióque & largitione corruptis,
vlla alia fraude, dolóue malo ad
bito, quenquam circumueniam
Exo.22.b.13 Pręterea, qui officium, debitúm
Malac.3.b.5 alteri ſubducunt, vt qui labor
1.Tim.5.c.18 Prou.14.d.20 mercedem operarijs non per
21.e.31

unt: qui per auaritiam pauperi- *Iacob.2.a.3.6 & 5.d.19.20*
us indigentibúſque opem ferre, *Leuit.19.b.9 10.& 23.d.22*
duis ſuccurrere, orbis pupilliſq; *Deut.22.a.1.2 3.4.& 24.c. 15.17.19.& 27.a.17.18.19*
bueníre, peregrinis atq; aduenis
itulari recuſant: quiq; rudes at-
e ignaros rerum non inſtituunt
q; erudiunt: qui conſilij expertes
nſilio non iuuant: qui vagos er-
ntéſq; ab errore non auertunt,
eq; in rectam viam reuocant atq;
ducũt: qui afflictis mœrentibúſ-
e conſolationem non adhibẽt:
nnéſque horum ſimiles hac lege
ndemnantur.

. *Hoc præcepto an quicquam ad-*
c præterea continetur?

. Omninò: Nam ex alienis dam- *Zach.8 c.16 17.*
s vtilitates noſtras aucupãdi, ali- *Act.20.g.33*
am etiam voluntatem cogitati-
némue ſuſcipere hac lege prohi-
emur. Nam quod in homines in-
rioſum eſt, id vel optare aut ex-
tere vitioſũ eſt in cõſpectu Dei.

. *Recita iam nonum præceptum.*

. NON ERIS ADVERSVS *Exo.20.f.16*

PROX-

Deut.5.c.20 PROXIMVM TVVM TES
Mat.19.c.18. MENDAX.

M. *Hæc lex quam habet sentent*

A. Hac lege non apertum so
Exo.23.a.1. euidénsq; periurium, iusiuran
Leuit.19.b.11. violatio, sed omnis etiã vanitas
Deut.19.d.18. 19. lũnia, obtrectatio, maledictio,
Psal.15.a.3 tatio, simulatio, dissimulatió
Soph.3.b.13 omnis, quæ sint aut contra r
Math.19.c.18. aut existimationẽ proximi, g
Luc.3.c.14 ratim vetãtur. Præcipitúrq; vt,
1.Pet.2.a.1.2 ipsi vnquam mẽdacium, falsũ
quicquam dicamus, neq; in a
Prou.3.a.3.& 12.c.17.19.& 23.d.23. verbo, scriptura, reticẽtiáue c
probemus: sed vt veritatem s
Eccle.37.c.15. per colamus, tutemur, exqu
2.Cor.13.c.8. mus, atq; sustentemus.
Eph.4.d.25.

M. *Nihílne vltrà requiritur hac*

A. Deus qui intimos animor
nostrorum sensus penitùs pers
Mat.7.a.1. tos habet, a maledicẽdo nos p
Rom.14.a.4 hibens, aliquid etiam mali tem
2.Cor.13.b.5.7 de proximo vel suspicari opinan
prohibet: adeóq; præcipit, vt q
ad per veritatem licebit, bene d

iis existimemus, bonámque ipsis famam, quantum quidem efficere poterimus, conseruemus.

M. Restat iam postremum præceptũ.

A. NON CONCVPISCES CVSQVAM DOMVM, NON VXOREM, NON SERVVM, NON ANCILLAM, NON BOVEM, NON ASINVM, NEC QVICQVAM OMNINO ALIVD, QVOD ALTERIVS SIT. *Exo.20.c.17 Mich.2.a.1.3 Rom.7.b.7 & 13.d.14 1.Cor.10.b.6*

M. Hoc præceptum, quid vltrà quàm superiora, imperat?

A. Anteà Deus maleficia, depravatásq; animorum affectiones vetuit: iam verò innocentiam omnibus suis numeris expletam a nobis exigit: adeò quidẽ vt nullum omninò vel tenuissimum desiderium, vel leuissimę cogitationis motum, a virtute quicquam deflectẽtem in mentes nostras irrepere patiamur. Æquum namq; est, vt in animis etiam & mentibus nostris, tanta coram Deo castitas sanctimoniáq; splendeat. Ab illo enim *Esa.1.c.16 Gal.5.d.24 Iere.4.b.14 Ezech.18.e.31 Mat.5.a.8*

Rom.12.a.2 Pſal.5.a.4.5. 1.Cor.6.c.14

bonitas atq; æquitas non niſi pe
fectè abſoluta probari poteſt, q
ius etiam legem hāc ſuam, nor
omni ex parte perfectiſſimam n
bis ante oculos conſtituit.

M. *Poſteaquam decem iam præc*
torum ſentētiam interpretatione br
ui explanaſti, dic mihi cunctàne
quæ ſeparatim articulatímq; explic
iſti, in pauca conferri, breuitérque
ſummatim deſcribi nequeunt?

A. Poſſunt ſanè: nam & Chr
ſtus, diuinus ille doctor, totā L
gis vim atque rationem coarc
eius ſummam quàm breuiſſim
his verbis expoſuit. DI

Math.22.d.37. Mare.12.c.30 Luc.10.c.27.

GES DOMINVM DEVM T
VM, EX TOTO CORDE TV
EX TOTA ANIMA TVA, E
TOTA MENTE TVA, ET E
TOTIS VIRIBVS TVIS: E
HOC MAXIMVM EST PRA
CEPTVM IN LEGE. SECV
DVM AVTEM EST HVIC S
MILE, DILIGES PROXIMV
SICVT TEIPSVM. AD HA
ENIM DVO MANDATA, VN
VERSA LEX ET PROPHET
REFERVNTVR.

Q. *Amorem in Deum cuiusmodi à nobis desiderari putas?*

R. Qui Deo sit idoneus, hoc est, summa potestate dominũ, summa parentem bonitate, conseruatorem nostrum summa misericordia præditum, eum esse confiteatur. Ad amorem itaq; erga Deũ nostrum accedere debet, vt & reuereamur maiestatem illius, & eis pareamus voluntati, eiusque bonitati confidamus. *Deut.10.c.12. 17.20. Psal.25.a.1 & 31.a.1.& 96.b.7.8.9.& 118.b.8.*

Q. *Totum cor, anima tota, totæq; vires, quid declarant?*

R. Eam videlicet amoris flagrantiam & incorruptam integritatem cogitationibus, cupiditatibus, consilijs, actionibus vllis, quæ Dei amori repugnant, nihil prorsus relinquatur. Etenim Deum, non modò plusquã sua omnia, sed multò etiam magis quàm ipse se quisque pius diligit. *Deut.6.c.17 18.& 30 b.6. Iosu.23.c.11. Ioh.14.b.15. c.21.23.24.& 15.b.10. Math.10.d.37 38. Luc.14.f.26*

Q. *Nunc de proximi amore quid habes dicere?*

Ioh.13.d.34.35 1.Cor.13.b.4.5 &c. Eph.5.a.2.d 29. Phil.1 a.2.3 1.Th.5.4.b.9 10.

A. Christus voluit Christianos
os sũmæ inter se cõiunctionis v
culis arctissimè astringi. Et quũ
stri nobis amor naturalis sit, atq
animis penitùs insitus, nulla ex
ditior, cõtractior nulla, nulla iu
or fraterni amoris norma, nec
plus habeat efficacitatis, reperiri
test, quàm quę ab ipso humano
genio deducta, nobis a Domi
præscribitur, vt vnusquisque scil
proximum eodem, quo seipsum
more complectatur. Cui con
quens est, vt ne quid agamus co
tra proximũ, ne quem sermone
ne quam cogitationem de illo h
beamus, quod nobis ab alijs fie
vel de nobis dici, cogitariue n
lemus.

Mat.7.b.12 & 22.d.39 Luc.6.d.31 Rom.13.c.8 9.10 1.Cor.13.b.5.6 &c.

M. PROXIMI *vocabulum qu*
longè patet?

Mat.5.g.43.44 Luc.10.f.33 36.37 1.Thess.4.b.9 10.

A. Non tantùm prope nos ha
tantes, aut cognationis, affinita
amicitię, amoris, ciuilísue alicui
consuetudinis vinculis astricti,

ignoti, atque etiam hoſtes, hac
ce PROXIMI continentur.

Quando igitur Lex diuini numi-
s piè ſanctéque venerandi, & cha-
tatis atque beneuolentiæ erga homi-
s habẽdæ rationem abſolutam præ-
ribit, annon ad illius normam tota
vita noſtra dirigenda?

Omnino, atq; hoc tantopere, Deus mores ad legis ſuæ regu- m conformãtibus vitam paciſca- r, & a legis præſcriptione aber- ntibus, e contrario ſicuti ſuprà ximus, mortem minetur.

Iuſtos ergò eos eſſe putas, qui a iu-
diuino nulla ex parte diſcedunt?

Certè quidem, ſi qui ad legem ei vſq; quaq; ſeruãdam valerent, re illi quidem iuſti cenſeri poſ- nt: ſed ingenita naturæ noſtræ rruptione, ita ex inſcitia, debili- e, prauitate laboramus vniuer- vt officium iure diuino debitũ q; intelligamus, neq; illi ſatiſfa- re aut valeamus, aut velimus. Ta-

Deut.8.a.1. & 11.d.22.28. & 30.c.15.17
Math.19.c.17
Ioh.12.g.50
Rom.6.d.23 & 10.a.5

Rom.10.a.5

Gen.6.b.5.& 8.d.21
Prou.20.b.9
Rom.7.c.14.15
Gal.2.d.16

metsi enim inueniatur vnus
quis, qui in aliqua re vna & alte
Prou.20.b.9 externa legem obseruet, tamen
in multis alijs à recto discedit,
humanus animus ab illa iustitia
Deut.17.d.26. que innocentia interiori, quã L
Gal.3.b.10. requirit, perpetuò aberrat. Qua
Iacob.2.c.10.11 obrem nemo iure iustus esse
test in conspectu Dei, qui de o
nibus, qui non omnia, iure di
no descripta exequuntur, sente
tiam fert, eósque detestatur, atq
execratur.

M. *Num igitur Lex cunctos omn*
mortales miserrima hac conditione
ne vllo prorsus remedio astringit?

Deut.27.d.26. *A.* Deo diffidentibus, & a relig
Rom.3.b.10. &c. & 8.b.7.8. ne pietatéque remotis, Lex ha
Ephe.5.b.5.6 quã memoraui, conditionẽ con
Iacob.2.b.10. tuit, illis ab omni omninò spe de
lictis: qui vt ne tenuissimã quid
particulam legis præstare possu
ita nihil quicquã Dei misericor
per Christũ cõfidũt. Pijs verò L
aliarum vilitatum fructus prę

M. Quinam illi sint dicito? *Deut.6.b.6.7. Iosu.1.b.7.8.*

D. Primùm omniũ, Lex vitæ re- *Psal.1.a.2.& 119. totum.*
gulam perfectè absolutam nobis
ante oculos proponens, diligentiã
nostrã excitat, vt mores nostros
ad illam dirigamus.

M. Quid præterea?

D. Secundò, quum legem, vltrà *Rom.3.c.19. & 7.c.14.15.*
quàm mortaliũ vires præstare pos- *2.Cor.3.b.5*
sunt, requirere, nobisque potestatẽ *Psal.119.a.5*
tanti oneris sustinendi deesse ani- *12.27.28.b. 33.34.&c.*
maduertimus, ad auxilium à Deo
flagitandum Lege excuscitamur.

M. Perge.

D. Porrò autem, quum turpitudi- *Rom.3.b.10.11. 12.c.19.20. & 7.b.7.*
nis nostræ labes atq; fœditatem in
Lege, vt in speculo, cernimus, tan-
quam frænos nobis inijcit, repri-
mítq; ne integritate nostra confisi,
superbos nos in conspectu Dei
præbeamus.

M. Prosequere.

D. Quando peccati, quod diui- *Prou.20.b.9 1.Ioh.3.a.4*
næ Legis est violatio, conscientia *Deut.27.d.26*
dissimulamur atq; conuincimur, in- *Gal.3.b.10*

Rom. 1. c. 18. & 2. b. 8. & 4. c. 15. & 6. d. 23 2. Cor. 3. b. 7. 9

telligimúſq; nos per peccatũ in ecrationem, acerbiſſimum odi grauiſſimámq; diuini numinis ſionem, atq; indignationem in riſſe, mercedémq; atq; ſtipendi quod peccatũ meretur, eſſe, vt ſolùm omnibus calamitatibus miſerijs huius vitæ, morbíſque morte corporis afficiamur, veru etiam vt damnatione atq; inter

Ephe. 5. b. 5. 6

ſempiterno mulctemur: ſimul ex Lege agnoſcimus nos per catũ in hũc condemnatorũ ſta quo nihil tetrius cogitari pot pueniſſe, toto pectore, tota men toto corde, animóq; cohorrem

Rom. 3. c. 20 21. 22. m 5. c 15. 16. & c. Gal. 2. c. 16.

& contremiſcimus, atq; ita, vt ſum noſtrũ ſalutariter doleam & vt noſmet noſtri pœniteat, L efficit, impellítq; vt peccatorũ niam, iuſtitiam & vitam ſempit nam (quæ ex Lege adipiſci nõp ſumus) a Chriſto ſeruatore t tùm, & per Chriſtum expetam atque expectemus.

M.

ũ in . *Legem igitur, quantum intelli-* Rom. 10. a. 4
odiu *tanquam magistram se, ducémq;* Gal. 3. b. 10
nis o *Christum præbere affirmas, quæ* 11. & d. 24
in *s notitia nostri, pœnitentiáque &*
ndiu *e, recta ad ipsum via perducat.*
, vtr Sanè ita est: simúlq; ex his per- Rom. 3. d. 33
us a cuum est illud, legem non fru- & 7. c. 12. 13
que à latam esse, tametsi mortales ab 16.
veru ficij, quod Lex requirit, præstan- Gal. 3. c. 10
nter facultate longissimè absint.
nul a *M. Verum dicis. Nunc dilecte fili,*
er p ãdo *de Lege & obedientia satis, vt*
sta *hac contractione breuitatéq; di-*
pote *um sit, ratio flagitat, vt proximè di-*
nen *tur de Euangelio, quod diuinæ per*
em *bristum misericordiæ promissa eis,*
, vt *i cõtra legem cõmiserunt, modò ip-*
am *s commissi pœniteat, facta complec-*
t, L *tur, ad quod Euangelium fides præ-*
rũ v *què referenda est. hoc enim secundo*
pit *co in nostra distributione proposi-*
õp *um fuit, & eorũ quæ tractauimus*
: ta *ntinuatione, quasi manu, eò deduc-*
mu *sumus. Dic ergò quæ sit Euangelij*
deique nostræ summa.

M. A.

A. Eadem illa, quæ Christianæ fi
dei principes articulos vnà olim a
ctè cõtractos, cõprehẽdit: quám
vulgus ex prima voce nominat *th*
Crede, id est, fidem nostram.

M. *Fidem tuam pronuncia.*

A. CREDO IN *DEVM* PATREM OMNIPOTENTEM, CREATOREM COELI ET TERRÆ: ET IN *IESVM CHRISTVM*, FILIVM EIVS VNICVM DOMINVM NOSTRVM, QVI CONCEPTVS EST E' *SPIRITV* SANCTO, NATVS EX MARIA VIRGINE: PASSVS SVB PONTIO PILATO, CRVCIFIXVS, MORTVVS, ET SEPVLTVS: DESCENDIT AD INFEROS, TERTIA DIE RESVRREXIT A' MORTVIS: ASCENDIT AD COELVM, SEDET AD DEXTERAM DEI PATRIS OMNIPOTENTIS, VNDE VENTVRVS EST AD IVDICANDVM VIVOS ET MORTVOS. CREDO IN *SPIRITVM* SANCTVM. SANCTAM ECCLESIAM CATHOLICAM, SANCTORVM COMMVNIONEM, REMISSIONEM PECCATORVM, CARNIS RESVRRECTIONEM, ET VITAM ÆTERNAM. AMEN.

M. Vniuersam hanc fidei confessionem in quot membra dispartiris?

A. In quatuor principalia: in quorum primo, de Deo patre & rerum omnium creatione: in secundo, de eius filio Iesu Christo, quod & humanæ redemptionis summam omnem continet: in tertio, de sacro Spiritu: in quarto, de Ecclesia, & de Dei donis Ecclesiæ per Christum datis, explicatur.

M. *Age igitur, hunc ordinem in explanandis istis quatuor partibus conseruato: principio verò* Credendi *verbum in primo Christianæ fidei introitu, quam vim habeat, expone.*

A. Hac voce significo, me verã atque viuam, hoc est, Christiani hominis fidem, in Deũ patrẽ, Deum filium, & Deum spiritum sanctum habere, eámque me fidem, hac confessionis formula profiteri, firmissiméque asseuerare.

Mat. 10 c. 32 & 28. d. 19. Ioh. 1 b. 12. 13. Rom. 1. b. 17. & 10. b. 9. Gal. 3. d. 26. Heb. 4. d. 14

M. *Viua ea verá, & Christiana fides quæ sit, mihi quàm potes apertissimè*

simè declarato.

Ioh.1.b.12.13 Rom.8.a.1.b 14.g.38.39 Colos.2.a.2.3 Heb.10.d.22 23.& 11.a.1 Psal.1.a.3 Mat.7.c.17.18 & 13.c.23 Gal.5.a.6 1.Pet.1.c.13 14.15

A. Fides est certa cognitio, patet næ Dei erga nos per Christum be neuolentiæ, fiduciáq; in eadem, cuti in Euangelio testatum est, qu studium piæ vitæ, id est, Dei patri voluntati obsequendi semper con iunctum habet.

M. Intelligis igitur, nullos impios qui aut de Dei misericordia desperãt aut eius iustitiam non pertimescunt, sed vitã vitiosam animo securo viuunt, hanc veram Christianã fidem habere posse, tametsi eius verba pronuntient.

A. Ita omninò intellexi.

M. Quum non nisi vnus sit Deus, dic mihi quare in Christianæ fidei confessione tres nominẽtur, PATER, FILIVS, ET SPIRITVS SANCTVS.

Mat.3.c.16 17.& 28.d.19 1.Ioh.5.b.7 Ioh.10.f.30 & 14.b.7.8.9 10.11 1.Cor.8.a.5.6

A. Non variorum deorũ hęc sunt nomina, sed trium diuersarum in vna diuinitate personarum. Nam DEVS PATER, DEVS FILIVS, ET DEVS SPIRTVS SAN-

SANCTVS, tres personę, vnus antùm Deus sunt, sicuti edocti sumus ex sacris literis, quibus prõpam potiùs fidem adiungere, quãam penitùs recõditi & abditi mysterij infinitam altitudinem curiosè scrutari debemus. Prou. 25. d. 26

M. Verissimè loqueris: perge porrò, quamobrem DEVM PATRIS *nomine nuncupas?*

A. Primùm omnium, maximéq;, quòd vnici filij sui Iesu Christi natura pater sit. Deindè quòd noster etiam sit pater, tum quia nos condidit, omnibúsq; vitam dedit: tum etiam quòd nos iterum diuinè per spiritum sanctum generauit, & per fidem in verum suum atque naturalem filium Iesum Christum nos elegit, sibíque filios & regni cœlestis, atq; sempiternæ vitæ hæredes, per eundem instituit.

Psal 2. b. 7
Mat. 3. c. 17
Iob. 1. b. 14
Rom. 15. b. 6
2. Cor. 1. a. 3
Gen. 1. d. 27
Malac. 1. a. 6
& 2. b. 10
Ioh. 1. b. 12. & 3. a. 3. 5
Rom. 8. c. 15 16. 17
Gal. 4. a. 5. 6
Ephe. 1. a. 5. 6
Tit. 3. b. 7
1. Pet. 1. a. 3. 4 d. 23.

M. Cur DEVM OMNIPOTENTEM *appellas?*

A. Quòd & fabricatus est omnia,

&

Esa. 40.c.21 22.&c. Mat.5.g.45. & 10.c. 29. Ephe.1.b.11 Heb.1.a.2.3.

& omnes res ex sua volũtate mo derandi summam potestatẽ habet M. *Spiritúsne etiam malitiosi impii que homines in Dei potestate conti nentur?*

Ioh.1.b.10. 11 12. Mat.8.d.31.32 Luc.22.d.31. 32. Ioh.10.f.28.29 & 19.b.10.11 Act.2.d.23. 24.& 4.f.27 28.& 12.c.11

A. Nunquàm alioquin sine summ sollicitudine essemus, si quam ill lædendi nos facultatem, contra di uinam voluntatem haberent. Ve rùm ea nos consolatione sustenta mur, quòd neq; dęmones, neq; cõ sceleratissimi homines, nihil quic quam, nisi Dei arbitratu vel per missione tentare omninò valeant, quódq; nos adeò in tutela patris

Luc.12.b.7. & 21.d.18. Psal.39.a.1.& 30.b.6 Rom.1.c.19.20

omnium rerũ præpotentis sumus, vt ne vllus quidem capitis nostri pilus, nisi ipsius voluntate, qui no bis optimè vult, in terram decide re possit.

M. *Cur adiungitur* DEVM COELI ET TERRAE CREATOREM ESSE

A. Quòd diuinam potentiam, sa pientiam atque bonitatem, (qua per se intelligentia comprehendi non

on possunt) in eius operibus, vt speculis, intueri liceat. Nam tum immẽsam illam mundi magnitudinem cõtuemur, eámq; esse partium omnium constitutionem, neq; ad aspectum magis decore, neq; magis ad vtilitates omnes accommodatæ excogitari possent, artificis illicò effectoríque infinita potentia, sapiẽtia, bonitas nobis ante oculos mentis obuersantur.

M. *Qua ratione vniuersa à Deo condita esse affirmas?*

A. Deum patrem Opt. Max. à principio, & ex nihilo, per potentiam sui verbi, hoc est, Iesu Christi filij sui totum hunc spectabilem mundum, & vniuersa in eo inclusa, atq; spiritus etiam corporis expertes (quos nuncupamus Angelos) fabricatũ esse & construxisse.

Gen. 1. a. 1. &c. Psal. 33. b. 6. 7. & 89. b. 11. Ioh. 1. a. 3 Act. 14. c. 15. 1. Cor. 8. a. 6 Heb. 1. a. 2. Coloss. 1. c. 16

M. *Num censes tamen satis piè asseuerari, Deum spiritus omnes, malitiosos etiam eos, (qui a nobis Diaboli nominantur) fecisse?*

A.

Gen.1.d.31
Ioh.8.f.44
Iud.b.6.

A. Deus illos tales non effecit, rum illi a prima creatione, ſuo ſorum vitio, omni reſtitutionis perdita, defecerunt: proinde n creatione & natura, ſed naturę c ruptela deprauati ſunt.

M. *Satiſne Deo fuit cuncta ſe creaſſe, poſteà verò omni rerum cu tione vacaſſe?*

Pſal.75.a.3.& 104.b.8.9.&c. & 145.c.14.15 & 147.a.5.6 &c. Col.1.b.16.17 Heb.1.a.2.3.

A. Nequaquã. Deus enim vt o nia fecit, ita omnia fulcit, & mod ratur, alioqui vniuerſa in nihilu ſubitò occiderent.

M. *Quem ſibi finem Deum Op Max. in condendis gubernandíſq rebus omnibus propoſuiſſe putas?*

Gen.1.d.26.29 Pſal.8.b.6.7.& 104.c.14.15 &c. Prou.16.a.4 Eſa.43.b.7 Rom.11.a.36 Coloſ.1.c.16

A. Hominum gratia fabricatus e mundus, & quæ in eo continen tur cuncta comparata ſunt, vt vtili tati commodíſque humanis ſerui rent. Et vt cętera vniuerſa humani generis cauſa, ita hominem ipſum Deus, ad ſuam propriè gloriã fecit.

M. *Ediſſere quis primus fuerit hominis ortus atq; fabricatio.*

A.

A. Deus vt a Moſe in ſcriptis relictum eſt, primo homini è limo terræ formato, animam atq; vitam inſpirauit: fœminã exindè deductam ex viri ſomno cõſopiti latere, & in lucem editam, cum viro ſociauit, vt adiutrix, vitæq; illi conſors eſſet. *Gen.1.d.25. & 2.b.7.c.8. 20.d.21.23.*

M. *Cùm in viris ſimul & fœminis prauitas, nequitia, diſtortióq; adeò ſumma nunc appareat, num à principio Deus eos eiuſmodi fabricauit?*

A. Minimè omnium: Nam Deus perfectiſſimè bonus nihil aliud quàm bonum facere poteſt. Deus igitur ad ſuam imaginem ſimilitudinémq; hominẽ initio formauit. *Gene.1.d.26 27.31. Coloſ.3.b.10*

M. Quænam eſt illa imago, ſecundũ quam hominem factum eſſe dicis?

A Ea eſt iuſtitia omniex parte perfecta, ſummáq; ſanctitas quæ ad ipſam diuinã naturam propriè pertinet, quæ homini cũ Deo ſimilitudo vſque cò fuit, quoad eã homo peccatorum maculis fædauit. *Deut.32.a.3 4. Rom.9.c.14. Coloſ.3.b.10. 1.Ioh.1. b.5. & 2.d.29.& 3.a.3. Sap.1.c.13.14 &c.*

M. *Qua ratione istud factũ esse dicis?*

Gen.3.4.1.2. &c. *A.* Fœmina à Diabolo circumuenta, virum impulit vt fructum quo illi á Deo interdictũ fuerat, comederet: quo illorum facto imago, secũdum quam creati sunt, es

Sap.1.c.13.14. 1. Cor.2.d.14. Rom.8 b.7.8. 2.Cor.3 b.5. Rom.6.d.23. Ephe.5.b.5.6 obliterata: & cùm ipsi, tũ ipsorum posteri, Deo aduersarij, peruersi, imbecillésq; ad omne bonum effecti, nõ in omnes solùm vitæ huius miserias, corporis morbos, atque mortem, sed & in interitum etiam sempiternum, perpetuámque damnationem inciderunt.

M. *Vtrum tamẽ existimari non queat, grauiter nimis Deum pomi vnius gustatum vindicasse?*

A. Detestabile illud hominis facinus, quasi leuis culpa fuerit, nemo verbis extenuare, aut ex pomo

Gen.6.a.3.4.5. 6.b.11.d.22. & immoderata modò edacitate rem æstimare velit. Ipse enim pariter cum vxore sua fallacibus Satanæ blandimentis illectus illaqueatúsque, infidelis a Dei veritate ad vanitatem

nitatem declinauit: falsis Serpẽtis criminationibus, quibus de mendacio, inuidẽtia, & maleuola commodi alicuius subductione Deum accusat, fidem adiunxit: innumerabilibus beneficijs ornatus, ingrato in Deum, qui ea contulit, animo fuit: homulus ex terra modò lutóq; fictus, non satis esse putans, quòd similitudo illi cũ Deo esset, per intollerandam insolentiam & arrogantiam exequare se cum diuina maiestate expetiuit: postremò creatoris se ditioni subtraxit, iugũ etiã eius à suis ceruicibus proteruè repulit. Inaniter igitur Adę maleficium minuitur.

Gen. 1. d. 26. 29
Psal. 8. b. 4. 5. 6 & c. & 104. e. 14. 15.

Gen 1. d. 26. 27
Colos. 3. b. 10.

Osea. 6. b. 7

M. *Verùm cur ob parentum scelera posteri omnes de tam beato vitæ statu deiecti, in oẽs calamitates incíderent?*

A. Deus Adamum illis honoris insignibus ornauit, vt ea cùm sibi tum suis, id est toti humano generi, aut seruaret, aut amitteret. Neq; aliter fieri potuit, quin sicut ex ar-

Math. 7. e. 18. & 12. c. 33. Rom. 5. b. 12. e 14. 17. & c.

bore mala mali fructus eduntur: ita Adamo peccati corruptela deprauato omnis eius progenies ingenito illo peccato (quod originale vocant) corrūperetur. Quanquā quid opus est tam grauiter de parente Adamo conqueri? quando nos etiam ipsi ob plurima nostra maximáq; vitia calamitatibus omnibus, dānatione, mortéq; dignissimè mulctemur: à quibus malis vt liberemur, nihil in nobis, aut in vlla alia creatura opis aut auxilij omninò supereſt.

Osea.6.b.7.
Rom.6.c.23.
1.Cor.11.c.3
Ephe.5.b.5.6

M. *Quæ spes est igitur consolatióq; reliqua, & in quo sita?*

A. Promisit Deus fore, vt semen mulieris, qui est Iesus Christus filius virginis Mariæ, Serpentis, hoc est, Diaboli qui eos decepit, caput contereret: ipsósque atque eorum posteros, qui promisso illi fidē haberent, liberaret. Atque hoc illud est, quod in secunda iam Symboli parte sequitur: CREDO IN IESVM

Gene.3.c.14.15
Rom.5.c.15.16.& c.
Gal.3.c.16.19
Heb.2.d.14 15.16.

SVM CHRISTVM.

M. Nomen IESVS *quid significat?*

A. Iesus sermone nostro idem est, quod seruator. Iesus enim Christus filius Dei, idémque virginis filius, nos qui scelere deuincti, & sub antiqui Serpẽtis diaboli seruili iugo captiui, sempiternæ q; mortis vinculis constricti, turpissimè miserrimé q; iacebamus, in libertatem vindicauit, atque ad salutem reduxit. *Mat.* 1. *d.* 21 *Act.* 10. *f.* 38 *Col.* 1. *c.* 13. 14 *Heb.* 2. *d.* 14. 15 1. *Ioh.* 3. *b.* 8.

M. *Quis nomen* IESV *illi imposuit?*

A Angelus ex Dei ipsius præcepto. *Math.* 1. *d.* 21 *Luc.* 1. *c.* 31 *& 2. c.* 21.

M. *Explica nunc quid* CHRISTI *nomen significet.*

A. CHRISTVS idem est, atque si vnctum appellares: quo nomine indicatur eũ spiritus sancti vnctione maximum regem, sacerdotem, atque prophetam creatum esse. *Psal.* 2. *a.* 6. *Esa.* 61. *a.* 1 *Dan.* 9. *d.* 24 25. *Luc.* 4. *c.* 18 *Act.* 4. *c.* 27. *Act.* 10. *f.* 38 *Heb.* 1. *c.* 9

M. *Christi regnũ est ne mundanum?*

A. Nequaquam: verùm spirituale & sempiternum, cuius regni gubernacula sunt Dei verbum, atque *Luc.* 1. *c.* 32. 33. *Ioh.* 18. *f.* 36. *Col.* 1. *c.* 13. 14 2. *Tim.* 4. *a.* 1.

spiritus, quæ tum iustitiam, tum vitam secum adferunt.

M. *Quam nobis vtilitatem præbet hoc Christi regnum?*

A. Vires nobis armáq; spiritualia quibus atroces & truculentos animarũ nostrarũ hostes, Carnẽ, Mũdum, Peccatum, Diabolum profligemus, adiumentáq; ad vitam cũ virtute & sanctitate degẽdam subministrat.

Rom. 13.d.12 & c & 16.c.20 2.Cor.10.a.4. Ephe.6.b.10. 11.&c.

M. *Cuiusmodi sacerdos est Christus?*

A. Summus atq; æternus: qui solus in conspectum Dei venire, sol' sacrificium, quod Deo placeat satisfaciátque, cõficere, solus iratum Deum placatum efficere potest.

Tsal.110.b.4.5 Heb.4.d.14.15 &c & 5.b.6.7 & 7.a.2.3.b 11.12.&c. & 9.d.13.14.

M. *Cui nobis vtilitati sunt ista?*

A. Nobis vt pacatus propitiúsq; sit Deus, postulat & deprecatur, nobis offẽsum Deum lenit, nósq; in gratiam cum patre reducit. Solus enim Christus pacificator nobis propositus est, qui nobis Dei gratiam reconciliet. Immò verò

Ioh.14.d.27. Act.10.f.36 Ephe.2.c.14.15 &c. Colos.1.c.20 Heb 9.d.14.15 1.Tim.2.b.5

sacer-

sacerdotij etiam sui nos quasi consortes esse voluit, nobis introitum ad patrem patefaciens, vt in illius præsentia cum spe summa comparere, nósq; & nostra omnia veluti hostias ad sacrificium, Deo patri per ipsum præbere non dubitem°. *Rom.8.c.15. & 12.a.1 Gal.4.a.5.6 Ephe 3.b.12 Heb.4.d.15.16*

M. *Qualis propheta est Christus?*

A. Quũ reliquos omnes prophetas atque doctores Dei seruos despicerent mortales, Christus ipse Dei filius, & prophetarũ omnium dominus, patris interpres & nuncius de cœlo ad homines descendit, vt paternã voluntatẽ planè explicaret, mortalésq; recta Dei atq; omnis veritatis intelligẽtia informaret. Atq; ita Christi nomine tria illa officia cõprehendũtur, quæ Dei filiꝰ sibi a patre delata persoluit, vt omnis eorum fructus nos secum participes faceret. Filius enim Dei non solùm nominatur, & est reuera IESVS CHRISTVS, hoc est SERVATOR, REX, SACERDOS, *Luc.7.c.16. Act.7.c.37. Heb.1.a 1.2 Ioh.8.d.26.e 40.& 15.c.15. & 17.a.6. & c. & 18.g.37.*

CERDOS, PROPHETA, sed & nobis ita est, ad nostrámque vtilitatem atque salutem.

M. Qua ratione Christum filium Dei vnicum profiteris, quando qui p[illegible] sunt, omnes filij Dei vocentur?

A. Quòd solus Christus naturalis Dei filius, eiusdémq; sit cum patre substantiæ. Nos verò quum natura Adami veteris filij simus, gratia tamen beneuolentiaque, qua nos per Christum seruatorem nostrum prosequitur, filij Dei adoptamur.

Math.2.c.15. & 3.d.17. Ioh.1.b.14.c 34.& 14 b 10.11. Heb.1.a.2.3 & 5.b.5. Rom.8.c.14. 15. Gal.4.a 4.5. Ephe.1.a.5 1.Ioh.3.a.1.

M. *Quam ob causam* CHRISTVM DOMINVM NOSTRVM *nuncupas?*

A. Propterea quòd angelorũ, hominum, rerúmq; omnium dominatus sit illi à patre tradit⁹: quódque suo abitratu atque potentia regnum Dei tum in cœlo tum in terra moderetur.

Math.9.a.6. & 10.a 1.& 21.c.18.& 28. d.18. Luc 1.d.32.33. Ephe.1.d.20 21.&c.

M. *Num quidnam restat?*

A. Hac cogitatione cõmonefiũt pij omnes, non ad suum sibi arbitrium viuere licere: verùm oportere

Deut.10.b.12. c.20. Malach.1.b.6 Luc.9.c.23.24 & 14.f.26.27.

ere eos corporibus simul & animis, in vita pariter atq; in morte, totos sese ad Domini sui nutum accommodare, ipsiq; in rebus omnibus obtemperare, & fideliter inseruire. *Heb.2.a.5.6 & c.b.9.18.*

M. *Quid tum inde?*

A. Declaratur quēadmodum naturam humanam susceperit, cūctáque perfecerit, quæ saluti nostrę opus erant.

M. *Erat ne ergo necessarium filium Dei hominem esse?*

A. Maximè: nam quod homo in Deum nefariè commisit, id hominis etiam supplicio luendū erat atque expiandum: quod onus longè grauissimū solus IESVS CHRISTVS idem Deus, & idem homo, susc ipere poterat: quin nec potuit alius mediator inueniri, qui à Deo pacem atque veniam hominibus impetraret, nisi Deus simul & homo Iesus Christus. *Math.8.c.17 & 17.d.22.23 & 20.d.18.19 Ioh.1.b.14.& 11.f.50.51. Rom.5.c.15 &c. 1.Cor.15.c.21 22. Phil.2.a.6.7 &c. Heb.2.b.9. 1.Tim.2.b.5 Heb.9.b.14 15 & 9.d.24 1.Pet.2.d.21 24.*

M. *Quid deindè sequitur?*

A.

A. CHRISTVM E SPIRIT SANCTO CONCEPTVM, E MARIA VIRGINE NATV ESSE.

M. *Quamobrem vulgari hominu consuetudine naturaliterq; generatu non est?*

Heb.2.c.17.d.36
2.Cor.7.b.7.8.
Heb.4.d.15.&
9.d.14.
Mat.1.c.23.
Luc.1.c.31.35

A. Propterea quòd per quem pec catorum nostrorum maculæ eran delendæ, eum ab omni omninò peccato integrum conseruari pa erat. Ob eam igitur ipsam causam castissimus ille agnus Dei Iesus Christus admirabili spiritus sancti virtute, ex incorrupta virgine Maria purus ab omni peccati labe cõceptus, atq; natus est.

M. *Quare virginis Mariæ nomen commemoratur?*

Gen.22.d.18
Esa.11.a.1.
Mat.1.a.1.&c
& 22.d.42.
Rom.1.a.3

A. Vt agnoscámus Christum esse verũ illud semẽ Abrahæ atq; Dauidis, de quo prophetæ oraculis instinctu diuino editis, prænũciarũt atq; præmonuerũt: ex Abrahami enim & Dauidis stirpe Maria virgo directo est ordine procreata.

M.

M. *Reliqua vt instituisti, deinceps persequere.*

A. PASSVS SVB PONTIO PILATO, CRVCIFIXVS, MORTVVS, ET SEPVLTVS.

M. *Verùm cur Symbolum, Christi vita silẽtio præterita, protinùs ab eius ortu ad mortem transit?*

A. Quòd in Symbolo summa solum redemptionis nostræ capita memorentur: quæq; illi adeò sũt peculiaria, vt illius vim omnem in se inclusam teneant. *Esa. 53. Act. 13. d. 23. 27. &c.*

M. *Mortis eius rationem paulò adhuc apertiùs explicato.*

A. A discipulo suo Iuda, qui corruptus pretióque conductus ad id fuerat, est perfidiosè prodit⁹: a reliquis discipulis desertus, a Petro denegatus eiuratúsque: a Iudæis, falsis criminibus obiectis, malitiosè accusatus, a Pontio Pilato Romano præside condemnatus est: pugnis loríq; cæsus, contextis spinis coronat⁹, toga purpurea indutus *Math. 26. b. 14 15. &c. & 27 totum. Mar. 14. c. 45. &c. & 15. totum. Luc. 22. c. 47. &c. & 23. totum. Ioh. 18. & 19. totum.*

tus, aliisq; multis modis indignissimè crudelissimèq tractatus est, & ludificatus: tandém que cruce ceruicibus imposita, extra vrbem in locum, qui Caluaria appellabatur, ad supplicium tractus est: vbi medium inter duos latrones ignominiosissimè cruci suffixerunt; in qua summo cruciatu confectus, crudelissimā probrosissimàmq; mortem oppetijt: animi interim dolores, quauis morte acerbiores, perpessus.

M. Suàne voluntate, an vi coactus, ista sustinuit Christus?

Math.26.d.39. 38.39.41.42 f.53.&.20.d 28. Mar.10.f.45 Ioh.10.c.11.15. d.17.18. Phil.2.b.8. Luc.23.c.34

A. Tametsi probrosa hæc sæuissimáque mors humanæ suæ naturæ maximè terribilis erat, volũtati tamen patris sui, qui ipsi ipsum morti addixerat, totum se permisit: itaq; contumeliosa illa in se probra, tormenta, mortémq; atrocissimā spõte, & patiẽtissimè pertulit, tũ patri obtemporans, tũ veniam ijs, a quibus est in crucem actus, a Deo precatus.

M.

M. Quamobrem voluit Deus innocentissimum filium suum tam ignominioso truculētóq; genere mortis affici?

A. Christus Deo patri pro nobis se obligauit, atq; spopondit: quicquid ergò nos debebam⁹, aut eramus commeriti, id omne sibi præstandum, soluendum, & dependēdum Christus in se recepit. Et proindè ipse tametsi maximè innoxius, pro nobis nocentissimis luit. Deúsq; pater onus illi nostrū imponens, summa iuris iudiciíq; seueritate iu eum animaduertit, vt nobis ipsius causa, summam misericordiam impartiretur.

Esa.53.totum. Rom.1.a.3. 2.Cor.5.d.21 Gal.1.a.4 Ephe.1.a.3 &c.b.7.&c Col.1.c.13.14 & 2.c.13.14 1.Pet.3.d.18 & 4.a.1. Ioh.3.c.16. 2.Cor.15.d.21

M. Summam igitur beneficiorum illorum, quæ ex Christi morte capimus, mihi explicato.

A. Christus, quemadmodum anteà attigi, nostro nomine locóque Deo patri, satisfedit, se pro nostris peccatis ipsi esse satisfacturum: se ipsius iram in nos ob contumaciā nostram conceptam, suauissimo obedi-

Rom.5.b.8.10. 11. 2.Cor. 5.d.18. 19.20.21. Ephe.2.c.12. 13.14.17. &c. Heb.7.d.26 27 & 9.d.13.14 & 10.c.12.14. 17.

bedientiæ ſuæ ſacrificio placatu-
rum, nóſq; in gratiã cum Deo re-
ſtiturum eſſe. Atque ita Chriſtus
innocẽtiſſimus ille Dei agnus vin-
culis cõſtrictus eſt, vt nocẽtes nos
qui Sathanæ, morti, & damnation
eramus mancipati, in libertatẽ vin-

Rom.8.a.1.2.c 33.34. Col.1.c.13. 14. & c.d.20. 21.

dicaret: Chriſtus, qui extra omnẽ
omninò culpã erat, accuſatus, con-
demnatúſque fuit iudicis terreſtris
ſententia, vt nos, qui culpa teneba-
mur maximè, damnationéque era-
mꝰ digniſſimi, pro cœleſti tribuna-
li abſolueret: Chriſtus pretioſo
ſanguine ſuo pro nobis fuſo, pec-
catorum noſtrorum maculas for-
déſq; eluit atq; deleuit: Chriſtus

Pſal.51.b.7. Heb.9.d.14. 1.Ioh.1.b.7. Apoc.1.b.5. 1.Pet.2.d.21. 22.&c.

poſtremò, contumelijs, quibus eſt
immeritiſſimè vexatus, acerbiſſi-
máq; atq; ignominioſiſſima mor-
te, qua eſt affectus, nos a pœna, ig-

Rom.4.b.7.8. Col.2.c.13.14. Heb.10.c.17. Rom.8.a.1.2

nominia, mortéq; ſempiterna, quæ
noſtris ſceleribus eramus maximè
commeriti, liberauit: adeóque
peccata omnia noſtra obliuione
ſe-

sepulta, & procul à Dei conspectu per Christum amota sunt. Atque ita miseriarum omniũ nostrarum, in quas vel origine per Adamum, vel posteà proprijs nostris peccatis incidimus, Christi perpessio medicina est atq; remediũ, modò fiduciã omnémq; spem in illo collocemus, amoréq; illũ amplectamur.

M. *Morte tamen corporis, quæ pœnæ peccato debitæ pars aliqua est, nos nihilominus mulctamur.*

A. Corporis mors, quæ sine Christo atrium inferorum fuerat, iam per Christum, omnibus illi fidentibus, ianua aditúsq; in cœlum est effecta: quẽadmodum & Christus ipse per mortem suum est regnum ingressus: ita vt mors quæ anteâ peccati pœna erat, iã per Christum in maximo sit lucro ponenda.

Luc.23 f.43. Ioan.6.25. 26. 1.Cor.15.c.18. 21.g.54.55. &c. 1.Thess.4.c.13 14.f. Phil.1.c.21.23 Apoc.14 c.13. Ephe.5.a.1. 2.Pet.2.d.21. &c.& 4.a.1. 2.&c.

M. *Ecquem alium nobis vtilitatis fructum præbet Christi mors.*

A. Christi supplicium & mors nõ solùm ærumnarum nostrarum, vt

antè

antè dixi, salutare medicamentũ sed & exemplar etiã est nobis ad imitandum.

M. *Idem istuc planiùs expone.*

Ioh.13.b.15 &c. Ephe.5.a.2 1.Pet.2.d.21 &c. & 4.a.1 2.&c. 1.Ioh.2.a.6.

A. Debemus & nos ad exemplum Christi voluntati Dei cœlestis nostri patris obedire, iniuriásq; omnes nobis ab aliis illatas patienter accipere: vitiosos carnis appetitus cruci suffigere, peccatísque omnibus quasi mortui sepultíque esse, ita vt posthac nihil mali admittamus: idq; exemplo Christi, qui propter peccatũ in crucem sublatus, mortuus, & sepultus est. Et reuerà deprauatæ affectiones, quæ alioquì indomitæ sunt, in ijs, qui Christo per fidem adhærent, ita virtute mortis eius quasi cruci suffiguntur, illarúmq; incendia ipsius sanguine ita restinguntur, vt spiritui multò obsequentiores reddãtur. Atque ita virtute mortis eius ad ea præstanda confirmamur, ad quæ vitæ, mortísque eius exẽplis excitamur.

Rom.6.a.2.4 7.b.11.&c. Gal.2.d.20. & 5.d.24. Col.2.e.13.&c.

M.

M. An non & de nostro etiam in Christum officio commonemur?

A. Cõmonemur profectò non in nostra nos esse potestate, vt quæcũq; velimus, nostro arbitratu faciamus: verùm Christi, qui nos tam magno redemit, nos totos esse, illius voluntati parere, ad illius nos nutũ accõmodare oportere: Christum, qui nos adhuc hostes amore tanto prior amplexus est, vt redamemus, maximè nos esse obligatos: paratissimos etiã esse debere, Christo, q ita se nobis totũ dedit, omnia nostra, nósq; adeò ipsos totos vicissim reddere: Christi causa nõ omnia solũ mũdana cõmoda, huiúsq; vitæ voluptates negligere, sed & vitam adeò ipsam deserere, potiùs quàm Christũ amittamus, nostrúmq; erga ipsum officiũ pietatémq; non pręstemus. Beata est enim censenda mors, quæ mortalis vitæ conditioni debita, Christi maximè gratia oppetita est: gratia

Rom.14.b.7.8 1.Cor.6.d.20 & 2.Cor.5.d 15.

1.Thes.5.b.10 Rom.5.b.8.10 Math.10.d.37 & 16.d.25 Luc 9.c.23.24 &c.& 14.f.16

Math.16.d.25 Marc.8.d.35 &c.

dico Christi, qui sua sponte vitam profudit, mortéque pro nobis occubuit, quiq; vitę author, mortuos nos, à morte reuocatos, & vult & potest immortalitate donare.

M. *Quare adiungis* EVM FVISSE *etiam* SEPVLTVM?

Math.12.d.40 & 27.g.59.60 &c. *1.Cor.15.a.4.* A. Corpus exanime sepultura est affectum, vt omnes eius mortem exploratam magis, penitúsq; cognitam haberent, nam si rediuiuus subitò extitisset, mors eius in quæstionem à multis dubitationémq; adducta, scrupulúsque hominibus aliquis fuisset iniectus.

M. EIVS AD INFEROS DESCENSVS *quam habet sententiam?*

A. Quòd Christus, vt corpore in terrę viscera, ita anima à corpore separata ad inferos descēdit, paritérq; mortis eius vis ad mortuos inferósq; adeò ipsos vsquè eò permanauit, vt & animæ incredulorū tristissimæ, ipsorumque incredulitati maximè debitę condemnatio-

1.Pet.1.d.19. Ioh.8.d.24. 1.Cor.15.g.54. 55. &c. Heb.2.d.14. 15

nis

nis sensum perciperent, ipséq; Satanas inferorum princeps, tyrannidis suæ, & tenebrarum potentiam omnem afflictam, profligatam, & ruina oppressam esse animaduerteret: è contraria verò parte, mortui, qui viui Christo confidebant, redemptionis suę opus iam perfectum esse perspicerẽt, eiusq; vim & effectum sentientes, dulcissimo perpetuóque solatio fruerentur.

Ioh.5.c.25.28 & 11.c.25.26. Rom.14. b.8.9. Coloss.1.c.13.14 19. 20.

M. *Reliqua nunc persequamur.*

A. TERTIA DIE RESVRREXIT A MORTVIS.

M. *Satisne ergò effectum non erat, quòd Christi morte nobis culpa liberatis, venia data sit?*

A. Id sat non fuisse constabit, si vel ipsius, vel nostram conditionem nobiscum reputemus. Nam si in vitam nõ redijsset, nequaquã Dei filius fuisset habitus, neque nos morti eripere potuisset. At à mortuis ad vitam sempiternã excitatus, & diuinitatis suę vim ostendit

Rom. 1.a.4. & 6.a.4.b.9. 10. & 8.a.1.2. &c. 1.Cor.15.d.26. g.54. &c. Apoc.1.d.20. &c. Phil.2.b.9.&c

paritérq; peccati, & mortis, atque ipsius etiam Diaboli domitorem se esse comprobauit.

M. *Quæ adipiscimur commoda ex eo, quòd Christus rediuiuus fuit?*

Sal. 2. d. 19. 20 Rom. 4. d. 25. & 5. c. 15. &c. 6. a. 4. 5. b 8 1. 22. &c. 1. Cor. 15. c. 20 &c.

A. Plurima, maximáque. Etenim illinc desiderium nobis, facultásq;, atque adiumenta, ad vitam cũ virtute pietatéque degendam suppeditantur. Illinc nos Christus iustitia, quæ nobis anteà defuit, imbuit. Et Christus à mortuis ad vitam excitatus, vitæ nobis author existit: illinc enim spes nobis ostenditur, fore aliquandò tempus, cum & mortalia corpora nostra à morte ad vitam reducentur, quòd Christus nos resurrectionis vitæq; suæ fecit participes. Fieri enim omninò non posse, vt Christus caput nostrũ reuiuiscens, nos sui corporis mẽbra, morte in nihilum recidere, funditúsq; interire patiatur.

1. Thes. 4. d. 14 &c. Colos. 1. d. 18. 2. Tim. 2. b. 11

M. *Perge.*

A. Sicuti sacræ literæ declarant Chri-

Christum propter iustitiã nostram excitatũ fuisse, ita nos etiã docent, vt Christi exemplo de mortiferis peccatorũ operibus exurgẽtes, iustitię posthac atque sanctitati viuamus: ad quod pręstandum virtute potentiáque glorioſæ resurrectionis suę nos Christus corroborat. *Rom.6.a.4 &c.b.9.10. 12 &c. Ephe.5.d.23 Coloſ.3.a.1.2 &c.*

M. *Quid in fidei confeſsione deindè ſequitur?*

A. ASCENDIT AD COELVM, SEDET AD DEXTERAM DEI PATRIS OMNIPOTENTIS. *Marc.16.d.19. Luc.24.g.51. Act.1.b.9.10 &c.*

M. *Hoc quemadmodum ſit accipiendum expone.*

A. Planiſſimè, quòd Christus corpore in cœlum ascẽdit, in quo anteà corpore non aderat: quódque è terra, in qua priùs corpore præſens fuerat, diſceſſit. *Ioh.12.b.8.& 16.b.10.c.16.d 28.& 20.d.17*

M. *An non ergo nobiſcum ampliùs in terris adeſt?*

A. Præmonuit ipſe Apoſtolos ſuos non ſemper ſe cum illis pręſentem futurum: quod de corporea eius *Ioh. 12. b. 8.*

Ioh.17.a.5. Math.18.c.20. & 28.d.20. Ioh.14.d.18.& 16.b.7 Rom.8.b.9.&c

præsentia est intelligendum. Diuina enim natura sua qua vniuersa complet, tum in cœlo semper aderat, tum eadem, & spiritus sui virtute præsens Ecclesiæ suæ in terris perpetuò adest, & adfuturus est, vsq; eò, dum mundana omnia ad exitum perueniant.

M. *Minimè ergò desertì sumus ab auxilio, defensionéq; Christi, tametsi corpore præsentẽ illã non habeamus?*

Math.28.d.18. Ioan.16.b.7.& 17.a.2.&c. Ephe.1.d.10.& 4.b.8.&c. Phil.2.b.9.10. Colos.1.c.18. Apoc.11.d.15

A. Nequaquã. Christus enim patri ad dexterã assidẽs, potestate, sapientia, prouidentiáq; sua mundũ regit, & moderatur: mouet, gubernat, temperat vniuersa: sacrum etiam spiritũ suũ, vt maximũ charitatis in nos suæ pignus, de cœlo vt est pollicitus, in animos nostros demittit: cuius sui spiritus clarissimo lumine, mentes nostras, tenebris cæcísq; nubibus circũfusas, illustrat: ab animis etiã nostris ęgritudinem repellit, consolationéque nos lenit, atque sustentat: eadem præsti-

Rom.5.a.5.& 8.a.4.5.b.9.&c.

præstiturus, quoad hic mundus exitum habebit.

M. *Nunc autem dicito, quid præcipuè de Christi ascensu, sessionéque à dextera patris consideres, quod quidem ad Christum ipsum propriè pertineat.*

A. Æquũ fuerat, vt Christus, qui ab altissimo decoris, & amplitudinis loco, ad infimũ serui gradum, dedecúsq; condemnationis, & ignominiosæ mortis sese demiserat, ad illustrissimũ viciſſim honorem, celsissimámq; dignitatis sedem ascenderet, & in antiquũ statum restitueretur: vt contempsio videlicet, illatáque ipsi probra gloria & maiestate, quasi paria paribus, compensarentur. *Ephe. 1. d. 20. &c. Phil. 2. b. 8. &c. Ioh. 17. a. 5.*

M. *Nobis verò Christi in cœlum ascensus, sessióque à patris dextera quã adfert vtilitatem?*

M. Principio, Christus, vt hominũ gratia è cœlo in terrã tanquam ad exulandum, venit, ita & in cœ- *Ioh. 14. a. 2. &c.*

lum, patrimonium suũ, hominum vice ascendit, viam qua nobis sit ingrediendũ in cœlum muniens, cœlíq; portas nobis priùs ob peccatũ occlusas reserans. Porrò præsens coram Deo, nósque illi commendans, & veniam nobis ab illo petens, causę nostrę patrocinium susscipit, quo defensore, causam nunquam amittemus.

Ioh.16 c.26. Rom.8.f.34. Heb.7.d.25.& 9.g.24. 1.Ioh.1.a.1.

M. *Verum qua ratione ascensus Christi in cœlum imitatores esse possumus?*

A. Suspicere in posterum, mentísq; & animi ac em in cœlum, vbi Christus patri dexter assidet, intendere debemus: cogitationes omnes & curas nostras in rebus diuinis, cœlestibus, sempiternis, non in humanis, terrenis, atque fragilibus defigentes.

1.Cor.15.f.47 48.&c. Colo.3.a.1.2. &c.

M. *Et quid præterea?*

A. Cõmonemur etiam in Christo Domino cœli iam imperiũ tenenti, non mũdano ritu, aut futilibus cõmentis humanis honorem habeamus

Esa.1.b.11.& c 1.16.17.&c. Mat.5.a.8.& c. Ioh.4.c.20. &c.d.24.

beamus, sed vt diuino planéq; spirituali cultu, qui & nobis, qui tribuimus, & illi, cui tribuitur, potissimùm conueniat, eum piè sanctéque veneremur.

M. *Nunc te volo quæ de supremo iudicio, mundiq; exitu didiceris, mihi breuiter enarrare.*

A. Christus cùm illustrissimę dignitatis splendore, magnificentiæq; præcellētissima amplitudine in cœli nubib⁹ adueniet, cinctus septúsque copijs & corona cœlestiũ stipatorum, & ad terribilis buccinæ signum clangoréque formidolosum, mortales vniuersi, qui ab ortu mundi ad illud vsq; tempus ex hac vita migrarunt, tum animis, tum corporibus integri reuiuiscent, & pro Christi tribunali iudicandi adducẽtur, vnusquisq; de factis suis rationem redditurus, quę equissimus atq; acerrimus iudex ad summæ veritatis regulam exquiret.

Math. 24. *c.* 29. 30. 31. *&.* 25. *e* 31. 32. *&c.*
1. *Cor.* 15. *g.* 52. *&c.*
1. *Thes.* 4. *d.* 16 *&c.*
2. *Pet.* 3 *c.* 10 *&c.*
Rom. 14. *b.* 10 12.
1. *Cor.* 4. *a* 4. 5
2. *Cor.* 3. *b.* 10. 11.

M. *At cùm natura mortem omnibus certò*

certò proposuerit, quomodo in fidei confessione victuros tum esse aliquos affirmas?

1.Cor.15.g.53
1.Thess.4.d.17

A. Diuus Paulus declarat eos, qui eo tempore in vita commorabuntur, repẽtina mutatione renouandos, & omni corruptione corporibus absterſa, remotáq; mortalitate immortales eos exorituros esse: & ista ipsis cõmutatio, mortis est futura loco, quòd mortalis vitę occasus vitæ fiet ortus immortalis.

1.Cor.15.g.53 &c.

M. *Num igitur pios metu perterritos memoriam illius diei perhorrescere debere, aut eam ipsis pertimescendam, & fugiendam esse putas?*

Rom.8.a.1.c.15
d.23.g.38.39
1.Cor.1.b.7.
Phil.3.d.20
Tit.2.d.13
2.Pet.3.c.12

A. Nequaquam: quin etiam illius expectatio piorũ animos ad spem optimam erigit, solatióq; maximo permulcet. Is enim sentẽtiam pronunciabit, qui nostro loco sententia iudicis est cõdemnatus, ne nos in seuerum Dei iudicium vocati conuincamur, sed indemnati iudicio liberemur.

M.

Tertia pars Symboli.

M. *Quando igitur de* DEO PATRE CREATORE, FILIOQVE EIVS IESV CHRISTO LIBERATORE, *hactenùs sit dictum, duabus istis Christianæ professionis partibus ad exitum iam perductis, tertia nunc, quid videlicet de* SPIRITV SANCTO *credas, est declaranda.*

A. Eum tertiam esse sacrosanctæ Trinitatis personam profiteor, à patre & filio ex omni æternitate procedentẽ, vtriq; parem, atque eiusdem omninò sustantiæ simúlque cum vtroque venerandum & implorandum. *Math.18.d.19. 1.Ioh.5.b.7. Ioh.14.d.36.& 15.d.26.& 16 b.7.& 20.f.22 Act.5.a.3.4*

M. *SANCTVS quare vocatur?*

A. Nõ solùm propter suam ipsius sanctimoniam, quæ est omninò maxima: verùm etiã, quòd electos à Deo, & Christi membra sanctitate imbuat: quam ob rẽ sacra scriptura ipsum SANCTIFICATIONIS SPIRITVM nuncupat. *Rom.1.a.4.& 15.d.16 2.Thes.3.c.13 Tit.3.b.5 1.Pet.1.a.2*

M. *Quibus in rebus sanctificationẽ hanc sitam esse putas?*

Ioh.3.a.5.6 Tit.3.b.5 Rom.8.c.15.d 23. Gal.4.a 5.6.

A. Principio, eius virtute diuinitùs renascimur : hoc est enim quod Christus dixit, necessariũ esse, vt ex aqua & spiritu de integro nascamur. Eius etiam numine afflati Dei patris filij adoptione instituimur;

Rom.8.a.14.15 & c. 2.Cor.1.d.22. & 5.a.5 Ephe.1.c.13.14

ex quo fit, vt SPIRITVS ADOPTIONIS meritissimè nominetur: qui electionem etiam nostram quasi consignat in animis nostris, nobis confirmans atq; persuadẽs, diuina beneficia vniuersa nostra per Christum fieri.

M. *Prosequere.*

Ioh.14.b.17.d 26.& 16.b.13 & 20.f.22.23 1.Cor.2.c.10. 11.d.13.15 Ephe.1.d.17 Rom.8.a.5.b.9 & c.

A. Spiritus sanctus cœlestia mysteria animis nostris interpretãdo explanat : mentiúmq; nostrarum oculis, vt illorum intelligentiam capere possint, lumina præfert : ad ipsius porrò arbitrium peccatis venia vel tribuitur, vel negatur: eius virtute naturæ vitiositas comprimitur & edomatur, peruersiq; appetitus frenantur atq; franguntur, animíq; ad studiũ pietatis cõcitantur:

Act.2.a.4.c. 17.& c. 1.Cor.12.a.4.7. & c.

tur: ipsius arbitratu varia beneficia diuinitùs in pios conferuntur.

M. Ecquid habes præterea quod de hac re dicas?

A. Inter vitæ huius multiplicia diuersáq; malorum, solicitudinum, & calamitatum genera, piorũ dolores & mœrores (quorum in hoc mundo conditio plerumq; miserrima, luctúsq; vix alioqui cõsolabilis esse solet) spiritus sanct⁹ occultè consolando, fiduciámq; afferẽdo minuit, leuat, atq; mollit: & ex eo PARACLETVS, hoc est CONSOLATOR, verè propriéq; nominatur. Postremò spirit⁹ sancti potẽtia mortalia nostra corpora à mortuis excitata ad vitã reuocabũtur. Summa autem, quantacunque nobis bona Deus per Christũ largitur, ea vniuersa Spiritus sancti efficiẽtia cognoscimus, percipimus, comprehendimus. Tantorum igitur datori beneficiorum meritissimè confidimus, & spem in eo reponi-

Ioh. 14. b. 16. d. 26. & 15. d. 26. & 16. a. 7.

Rom. 8. b. 11. 1. Cor. 12. a. 4. 7. &c. b. 11. 13. &c.

ponimus, ipsumque veneramur, atque opem ab illo petimus.

Symboli pars 4.

M. *Reliqua est pars quarta de* SANCTA ECCLESIA CATHOLICA, *de qua sententiam tuam iam intelligere cupio.*

1. Cor. 12. d. 27
Ephe. 1. d. 22. 23
Col. 1. c. 18. d. 24

A. Sūmatim dici potest, ECCLESIAM ESSE CORPVS CHRISTI.

M. *Verùm magis hoc perspicuè pluribúsque verbis dicito.*

Rom. 12. b. 5. &c.
1. Cor. 12. b. 12 13. & c. c. 20. d 26.
Ephe. 1. a. 4. 5 & 3. b. 9. 10.
Mat. 25. f. 34

A. Ecclesia est corpus reipublicæ christianæ, hoc est, vniuersa multitudo consociatióque piorum omnium, quos Deus per Christum ad vitam sempiternam ex omni æternitate designauit.

M. *Quam ob causam hunc articulum Symbolo additum esse putas?*

A. Quoniam quidem non solùm nequicquam Christus mortē oppetijsset, si non existeret Ecclesia, sed etiam, quæ hactenùs dicta sunt vniuersa, superuacanea forent, & ad nihilum recasura.

M. *Quamobrem?*

A.

A. A principio, ad hũc vsq; locum salutis causas recensuimus, radicésque ipsas cõsiderauimus, nominatim verò, quòd Deus nos, propter Christi meritum diligat, & beneuolentia complectatur: prætereà, quòd huius gratiæ, in quam cum Deo recõciliati sumus, efficacitate spiritº sancti participes reddimur. Verùm ista hunc vnicum habent exitum, vt instituatur Ecclesia, hoc est, concilium fidelium, in quos diuina hæc munera conferantur.

Math.16 f.18 Act.20.f.28. 1.Cor.12.b.12 13.&c. Ephe.1.a.3.4.5 &c.d.11.&c. & 3.b.9.10.d. 21.& 5.d.25. 1.Tim.3.d.15 &c.

M. *Quare hanc* ECCLESIAM VOCAS SANCTAM.

A Vt hac nota ab impia incredulorũ turba internoscatur. Quotcũq; enim delegit Deus, eosdem pietate morúmque integritate imbuit.

Rom.8.c.29. 30. 1.Cor.14.f.33. Eph.1.a.4.5.b 11.12. &c.

M. *Ista, quam Ecclesiæ assignas, sanctitas éstne iam in omni genere perfectè absoluta?*

A. Nondũ. Quamdiu enim mortali hîc conditione viuitur, ea est humanæ naturæ infirmitas, vt parùm

Rom.8.f.26 1.Cor.13.c.9 &c. 2.Cor.12.b.5.9

rùm validis viribus simus, ad omnem vsquequaq; culpam effugiendã. Proindè Ecclesiæ sanctimonia non est adhuc plenè cumulatéque perfecta, veruntamen probè instituta. Sed quando cum Christo, à quo nitorem & splendorẽ omnem obtinet, penitus copulata fuerit, iam tandem innocentia & sanctitudine omnibus suis numeris planè expleta, vt vestitu quodã candidissimo nitidissimóq; exornabitur.

1.Cor.13.c.10 &c. & 15.g.52 53.&c. Ephe.5.d.26 27. Apoc.19.b. 8 & 21.a.2.c.10 11.&c.g.27.

M. *ECCLESIAM cur appellas CATHOLICAM?*

A. Idem valet, atq; si vniuersalem vocarem. Hæc namq; multitudo & conuentus piorum non habet definitam aliquam regionem aut tempus, cuius terminis septus teneatur: verùm piorum, qui à mundi fabricatione omnibus locis atq; temporibus vixerunt, viuúntue, aut victuri sunt, numerũ integrum comprehendit: vt vnum sit Ecclesiæ corpus, sicut vnus est Christus,

Mat.28.d.19 Act.2.a. 5.9.b 10.&c. 1.Cor.12.b.12 13. &c. Ephe.1.d.22. 23.&.2.c.12 &c.& 4.a.4. 5 &c.c.15.16. Colos.1.c.18.

ſtus, corporis illius vnicum caput.

M. Nunc te explicare volo, quamobrem ſanctæ Eccleſiæ Catholicæ continuò ſubiungas, nos CREDERE SANCTORVM COMMVNIONEM.

A. Quum vbiq; terrarum & gentium, omnibúſq; tẽporibus & ſeculis, habeat Deus, qui piè ipſum ſanctéq; colant, vniuerſi illi, quamuis interuallis locorum & temporum longè diſiuncti, vnius tamen eiuſdemque corporis, cuius eſt Chriſtus caput, partes ſunt ſumma inter ſe coniunctione deuinctæ. *1. Cor. 12. b. 12. & c. c. 20. & d. 26. & c. Ephe. 4. c. 25. 26 Coloſ. 1. c. 18. & 2. d. 19*

Tanta eſt ſanctis hominibus & cũ Deo, & inter ſe cõmunio. Namq; ſpiritus, fidei, ſacrorum myſteriorum, precationum, condonationis criminum, beatitudiniſque ſempiternæ, atque adeò vniuerſorum diuinorum donorum, quibus Eccleſia per Chriſtum fruitur, communicatione ſunt inter ſe quã maximè coniuncti. Charitate præterea, amicitiáque non ſimulata, ſed *Ephe. 4. a. 3. 4. c. 15. 16. Coloſ. 2. d. 19. Math. 22. d. 39. Iob. 13 d. 34. 53*

Rom.12.b.5. &c. 1.Cor.10.f.24. & 13.b.4.5. &c. 2.Cor.11.f.28. 29. Gal.6.a.2. Phil.2.a.1.2. &c.

concordi, sese mutuò complectũtur. Quoniam verò ista piorũ communitas in sensum intelligentiáq; humanam, proindè atq; aliæ coniunctiones consociationésque hominum, non cadit, iure hîc inter ea, quæ creduntur, locum habet.

M. *Hæc, quã commemoras, Ecclesia, conspicuáne est, an non conspicua?*

Rom.8.c.29. 30.33. Ephe.1.a.4.5. &c.b.11.12. Colloss.3.b.1

A. In hac fidei confessione præcipuè tractatur de cętu illorum, quos Deꝰ occulto arbitrio sibi per Christũ delegit: quæ Ecclesia neque in cõspectũ cadit, neq; eiꝰ ostẽdi indicia sẽper possunt. Est tamẽ aspectabilis quędã, quæq; cerni possit Ecclesia Dei, cuiꝰ nobis notiones atq; insignia palã profert & proponit.

M. *Quænam ea sunt?*

Esa.55.b.10.11 Luc.24.c.47 Ioh.14.b.13. 14.& 15.c.16 & 16.c.23. Rom.10.b.8.9. 1.Cor.11.d.20. 21.23.&c.

A. Vbicunq; gentium Euangeliũ Christi seruatoris purè declaratur, Deo Christi nomine preces verè adhibentur, sacra mysteria rectè celebrantur, disciplináq; ecclesiastica ritè exercetur, ille christianorum

rũ hominũ cætus ibi congregatus, est aspectabilis Christi Ecclesia. *Math.18.c.17.d.19.20.& 28.d.19.*

M. *Súntne igitur vniuersi, qui in hãc spectabilem Ecclesiam conueniũt, numero destinatorum ad vitam sempiternam accensendi?*

A. Hypocritæ nõnulli specie quadam assimulatæ sanctitatis in hunc sese conuentum insinuant, qui tamen longissimè absunt à veris Ecclesiæ membris. Quanquam, quoniam vbicunque verbum Dei verè explicatur, & sacra mysteria sanctè celebrantur, ibi semper sunt aliqui saluti per Christum destinati, vniuersam illam frequentiã Ecclesiam Dei esse interpretamur: quum & Christus ipse duobus tribúsue, qui ipsius nomine cõuenerint, præsentem sese adfuturum spondeat. *Math.13.c.19 &c.d.25.&c.f.47.&c. Esa.55.b.10.11. Mat.28.d.19.&c.vt supra.*

M. Quare Ecclesiæ REMISSIONEM PECCATORVM *subÿcis?*

A. Principio, quòd claues, quibus cœlũ tum clauditur, tum aperitur, hoc est, ius illud obligandi & soluendi *Math.18.d.19 20. Math.16.c.18.19.& 18.c.17.18. Ioh.20.f.22.23*

1.Tim.3.d.15 Math.24.b.13 Ioh.15.a.4.5. &c. Coloſ.2.d.18.19

uendi, reſeruandi & condonandi crimina, quod eſt in adminiſtratione diuini verbi poſitum, Chriſti munere donata & cõmiſſa Eccleſiæ poteſtati, in ipſa propriè reſideat. Deindè quòd nullus cõdonationẽ criminum impetrare poſſit, niſi qui Eccleſiæ, quæ eſt corp⁹ Chriſti, pars verè fuerit: quíq; cõmunẽ Eccleſiaſticæ ſocietatis cõiunctionem diligẽter, integrè, piéque, continenter etiam, & ad extremum ſeruat, & defendit.

M. *Ab Eccleſia igitur alienis non ſupereſt ſpes vlla ſalutis.*

Ioh.15.a.4.5 &c. Coloſ.2.d.18.19 2.Tim.3.d.15

A. Extra Eccleſiæ limen omnia ſunt dãnationi, morti, atq; exitio obnoxia. Membra enim diſtracta diuulſáque à capite atque corpore omni ſpe vitæ orbata ſunt.

M. Vocabulum REMISSIONIS *quid ſignificationem habet?*

Pſal.32.a.1.3. Ioh.3.c.16.17. Act.1.f.38.39 & 26.d.18.

A. Quòd videlicet à Deo impetrent fideles, vt peccata ſibi ignoſcat: Deus enim Chriſti gratia, qui

pro

pro peccatis satisfecit, omnibꝰ ipsi fidentibus gratuitam dat criminũ veniam, & ex damnatione atq; iudicio ereptis cõmeritam pœnam remittit. *Rom.3.d.24. 25.28. Ephe.1.b.7. Col.1.c.13.14.*

M. *Ad promerendã ergo peccatorum impunitatem, nõne benefactis nostris Deo satisfieri posse putas?*

A. Vnus omninò Christus cruciatu & morte sua, quibus est affectꝰ, supplicium nostris maleficijs cõstitutum luit atq; persoluit, simulque Deo nostro nomine satisfecit. Solus igitur Christus aditum nobis ad diuinam clementiam patefacit. Penes nos, summo hoc munere sola ipsius bonitate beneficentiáque gratîs donatos, nihil est omninò quod ipsi inuicẽ mercedis remunerationísue loco vel deferamus, vel referamus. *Vt supra. & Esa.53.a.4.5 Rom.5.b.8. 10 Gal.2.c.16. Col.1.c.20. 21. 2.Tim.1.c.9.10 Heb.9.d.14.15*

M. *Nihil ne ergò prorsùs superest à nobis præstandum, vt criminum condonationem consequamur?*

A. Deus nocentibus se crimina

Iere. 18. b. 8. Ezec. 18. d. 21. c. 30. 31. 32. & 33. c. 14. &c. Math. 4. c. 17. Luc. 5. f. 31.

condonaturum pollicetur, modò pœnitendo errorem corrigant, atque deponant, mẽtéſq; à vitæ nequitia reuocẽt ad ipſius obſequiũ. Quamobrẽ pœnitẽtia correctióq; vitæ nobis eſt neceſſaria, vt peccatorum impunitatem exoremus.

M. Pœnitẽtia quas partes cõplectitur?

Pſal. 32. a. 3. 4 5. & 51. a. 3. 4 Prou. 28. c. 13. Luc. 15. d. 18. 21. 1. Ioh. 1. d. 8. 9. Pſal. 6. b. 6. 7 & 31. b. 9. 10 & 38. a. 3. 4 &c. b. 8 &c. c 17. 18. &c. & 51. c. 17 1. Cor. 11. g. 31 2. Cor. 7. c. 9. 10 11. &c.

A. Crimina nos primùm noſtra agnoſcere confiteríq; coram Deo oportet, acerbiſſimo etiam animi dolore angi, pudoréq; affici, quòd illius maieſtatem offenderimus, peccati prætereà odium intimũ ſuſcipere, illúdq; deteſtari atq; execrari oportet. Hic dolor à quibuſdam CONTRITIO nominatur.

M. Ecquid amplius?

Math. 27. a. 3 4. &c. 2. Cor. 2. b. 6. 7. 8. Luc. 7. f. 38. g 47. &c. & 15 d. 18. 20. 21. & 18. c. 13. 14. & 23. d. 42. 43. & 24. c. 47 Act. 2. f. 37. 38 & 3. d. 19. & 15. f. 30. 31

A. Ne ex doloris magnitudine deſperatio animos noſtros occupet, fides eos conſolatione ſua ſuſtentat, quæ veniæ, à Deo peccatis noſtris per Chriſtum ſeruatorem impetrandæ, bonam certámque ſpem oſtendit. Atque iſthuc eſt, quod

quod PECCATORVM REMISSIONEM NOS CREDERE testificamur. 1.*Tim.*1.c.15 16.

M. *An in tantam formidinem, atque in has angustias adductus homo, se ipse eripere valet?*

A. Nequaquã. Solus namq; Deus hominem ab omni spe derelictum corroborat, prostratum & iacentem excitat, & in spem salutis restituit, cuius solius virtute peccator ad eam, quam memoraui fiduciam, sensumq;, atque cogitationem reuocatur. *Tsal.*23.*a.*3 & 30.*b.*10.& 51.*b.*7.8.10.11 12.& 80.*a.*3.*b* 7.*c.*18.*&c.* *Act.*11.*c.*18 2.*Cor.*1.*a.*3.4 2.*Thes.*2.*d.*16. 17. 2.*Tim.*2.*d.*15

M. *Reliqua Symboli iam recense.*

A. CREDO RESVRRECTIONEM CARNIS, ET VITAM AETERNAM. *Math.*22.*d.*30 *&c.* *Ioh.*11.*c.*25.26 *&c.* 1.*Cor.*15.*totũ.*

M. *De istis perpauca sciscitabor, quòd quædam de illis, quum de supremo iudicio ageres, suprà dixeris. Quorsum demùm hæc aut quamobrẽ credũtur?*

A. Quamuis humanas animas indissolubiles & æternas esse persuasum sit, mentes tamen nobis omninò

1.Cor.15.c.14 17.18.19.

ninò cõciderent, si existimaremus corpora nostra morte in nihilum interitura: ex alterius enim nostri partis desiderio laborantes, perfecto gaudio atq; immortalitate, nullo vnquã tẽpore plenè potiremur.

Luc.16.c.22. 23.f.43.

Proindè nobis certò persuadem⁹, non animas tantùm nostras, quum hãc vitam deserimus, à corporum cõsociatione solutas, synceras atq; incorruptas sursum continuò in cœlum ad Christum ferri: sed & corpora etiam nostra omni liberata corruptione, & in fœliciorem vitæ conditionem reuocata, cum animis itẽrum suis socianda, & instar corporis Christi splendida futura: atque ita ad perfectam beatitudinis absolutionem integri perueniemus, immortali vita, sempiternáque fælicitate in perpetuum perfruentes.

Rom.8.b.11. 1.Cor.15.f.42. &c.g.53.&c. Phil.3.d.21. 2.Cor.5.a.1.2 1.Thes.4.c.13 14.&c.

M. *Mortem ergò corporis pijs pertimescendam non esse putas?*

A. Certè præceptor. Est enim no-

nobis persuasissimũ, nõ esse mortẽ rerum deletricem, quę omnia omninò perdit ac perimit, verùm ducem nobis in cœlum esse, quæ cursum nostrũ ad placidam, quietam, fœlicem, perpetuãq; vitam dirigit. *Vt supra.& Luc.23.f.43. Ioh.11 c.25. &c. Phil.1.c.21.23 &c. Apoc.14.d.13*

M. *Cùm verò Symboli, hoc est, summæ fidei Christianæ declarationẽ iam absolueris, narra mihi quem fructum ex ista fide percipimus.*

A. Ex ea iustitiam in conspectu Dei consequimur, qua vitæ sempiternæ hæreditatem adimus. *Rom.3.c.21.22 &c. Gal.2.c.16.&c*

M. *Nònne igitur sanctitas, quam diuino numini tribuimus, vitæq; inter homines honestas & innocentia nos Deo integros exhibet?*

A. Istuc anteà sub legis explicationem, aliisq; item locis, breuiter attigi. Summa autem, si ex legum diuinarum præscripto, vitam quis sanctè agere omninò posset, iure ille bonorum operum ratione iustus haberetur: sed quia ab illa absolutione nostra omnium vita lõ- *Rom.7.c.14 15.& 8.a.3.& 10.a.5.& 11. a.6. Gal.2.c.16.& 3.b.10.&c.*

gissimè

gissimè aberrat, scelerũq; nostrorum conscientia conuicti, animis succumbimus, aliam sequi rationem, viam indagare aliam debemus, qua in gratiam cum Deo reducamur, quàm nostris in ipsum promeritis.

M. *Quænam ea est?*

Luc. 8. c, 11. 12 13. 14 Rom. 3. d. 24. & c. & 4. a. 4 & c. c. 16 Ephe. 2. a. 4. 5. 2. Tim. 1. b. 9 Tit. 3. b. 4. 5

A. Vnum perfugium reliquum est, diuina per Christum clementia, qua nullũ omninò ad nostra opera, meritáue respectũ habens, gratuita nos propter Christum charitate amplectitur, non criminum modò nostrorum veniam, sed & iustitiam Christi per fidẽ in ipsum, ita nobis tribuẽs, vt per eam, haud aliter ac si nostra esset, gratiosi apud ipsum simus. Dei igitur in Christo misericordiæ vniuersam nostram iustitiam acceptam referri oportet.

M. *Quomodo rem sic se habere cognoscimus?*

A. Ex Euangelio, in quo diuina promis-

promissa nobis Christi nomine facta continẽtur, quibus cùm fidem tribuimus, hoc est, planè penitúsq; persuasum habemus de diuina erga nos bonitate, quemadmodum anteà in toto Symbolo est explicatũ, istius, quam memoraui iustitiæ quasi possessionẽ occupamus. *Rom.4.b.9.c.14.16.d.20 21. Gal.2.c.16.d 20.& 3.b.11 Heb.10.g.38 &c.*

M. *Non igitur affirmas Fidem præcipuam esse huius iustitiæ causam, ita vt propter illius merita Dei iudicio iusti censeamur?*

A. Nihil minùs: nam illud esset fidem in Christi locum supponere. Verùm hæc iustitia primùm à diuina clementia, vt à fonte, fluit, vndè riui ad nos per Christum deducuntur, per Euangelium verò defertur, nos autem eã fide, tanquam manu apprehendimus. Itaq; fides non origo, sed instrumentum est iustitiæ, quia videlicet, Christum qui est iustitia nostra, cõplectitur, vinculis nos ita arctis cum Christo constringens, vt is omnia sua bona *Eph.1.a.4.5.6 &c.& 2.a.4 &c. Tit.3.b.4.5.6 Mar.1.b.14.15 Ioh.1.b.12 Rom.3.d.22 &c.& 4.c.16 d.29.&c. 1.Cor.1.d.30 Heb.9.a.d4.&c*

bona nobiscū per ipsā cōmunicet.

M. *Verùm an cui hæc fides adest, illi deesse bona opera possunt?*

Rom.6.a.4. & 7.b.6. & 8.a.1. & c.b.9.10. &c. 2.Cor.5.d.17. Ephe.2.c.15. & 4.d.23.24. Coll.3.b.9.10.

A. Minimè. Nam Fide Christum complectimur, qui nos non solùm a delictis mortéq; liberos reddit, & cum Deo recōciliat, verùm etiā diuino spiritus sancti numine, ac potestate de integro nos generat, & reuocat ad integritatis pietatísq; desiderium atque curam, quā nos vitæ nouitatem nominamus.

Rom.5.a.1.2. 1.Cor.13.a.2 Ephe.3.c.17. Iacob.2.d.20. 1.Pet.1.d.19. 21. &c.

M. *Iustitiam igitur, Fidémq; & bona opera naturalem quandam inter se coniunctionem habere affirmas, ob eámq; causam non magis esse disiungēda, quàm Christus, eorum in nobis effector, a se ipse est separandus.*

A. Verissimum est.

M. *Ista ergò Fidei explicatio humanos animos ab operibus officiísq; pietatis minimè auocat.*

A. Nequaquam: bona enim opera fidei, vt stirpi suæ, inhærent. Fides igitur mentes nostras in studio

vitæ

vitæ cum virtute colendæ adeò nõ reddit hæbetes, vt illarum potiùs aciem ad id quàm maximè exacuat: planéq; in numero verè fideliũ non est habendus, nisi qui, quantum viribus eniti potest, & vitijs omnibus repugnat, & ad omnes virtutes aspirat, ita se perpetuò gerens, vt qui vitæ suæ rationem a se esse repetendam intelligat.

Psal.1.a.3. Mat.7.c.17.18 & 12.d.33.35 Rom.6.a.1.2.3 4.&c. Gal.5.a.6. Eph.3.c.17.& c Col.2.a.6.7 Tit.3.c.8

M. *Apertè igitur dicito, qua ratione actiones nostræ Deo placeant, & quomodo ille eas remuneret?*

A. In officiis pietatis duæ res sũt maximè necessariæ. Prior, vt ea agamus, quæ iure diuino pręcipiuntur: altera, vt in illis obeundis eũ animum fidémq; pręstemus, quã a nobis Deus inquirit. Neq; enim vlla siue opera, siue cõsilia deo grata esse queũt, nisi fide cõmẽdẽtur.

Deut.4.a.1.2 & 5.d.31.32. &c. Mat.7.b.6.7.8 9.& 10.c.17. 19. Ioh.14.b.15.c 21.23.& 15.b 10. Rom.9 f.31.32 & 14.d.23. Heb.11.b.6

M. *Si ergò & eadem illa bona opera, eàq; etiam mente ac fide, quam Deus nobis præfiniuit, faciamus, quare operum piorum merito in iustorũ* nume-

numero habendi non ſumus?

Luc.1.8.c.11. 12.14 Rom.3.c.20.& 4.a.2 Ioh.4.d.18.19 & 15.b.14.15 16.& 25.b.45 6. Eſa.64.b.6 Pſal.143.a.2

A. Iuſtitiam, quam Deus approbet, planè cumulatéq; perfectam, & iuri diuino vſquequaq; congruẽtẽ eſſe oportet: at noſtra opera etiam abſolutiſſima lõgè multumq; à legis diuinę prę ſcriptione diſcrepãt, plurimiſq; de cauſis tum accuſanda ſunt, tum condemnanda: Proindè iuſti cẽſeri diuino iudicio factorum noſtrorum ratione nequaquam poſſumus.

M. *Verùm iſta declaratio hominum interim mentes a ſanctitatis ſtudijs auertere, aut ſi non remiſſiores negligẽtioréſq; in obeundis virtutis muneribus, at minùs ſaltem ad ea hilares atq; impigras facere videtur.*

Gal.2.c.16 Matth.1.b.16 1.Pet.2.c.12

A. Nullo modo: edocuerunt enim nos ſacræ literæ, quòd quẽadmodum vitioſę noſtræ actiones Deũ ignominia afficiũt, ita bona opera noſtra illius honori inſeruiunt: nullus igitur inferorum dãnationíſq; terror, nulla cœli gaudiorũq; omnium

omnium expectatio, nos vel à vitiis adeò auocare, vel ad rectè faciendum allicere deberet, ęquè atque formido contumeliã aliquam maiestati diuinę imponendi, studiúmq; amplificandę illius glorię, quam supra omnia semper magnifacere oportet. Nam sicuti peccati pestis est ob eã rem maximè horribilis, quòd Deo, & eius sacrosancto verbo sit dedecori, ita virtutis summa laus decúsq; in eo consistit, quòd Deo per illam honos habeatur. Prętereà opera bona proximis nostris tum reipsa, tum etiam exemplo prosunt: Diuiníque erga nos amoris, nostręq; pariter in Deũ gratitudinis, dum eius pręceptis paremus, clara indicia ostendũt: fidei item, et vnà salutis etiam nostræ signa patefaciunt. Non ergo inania nullíque prorsus vsui esse bona opera censebimus, propterea quòd iustitiam ex illis non adipiscamur.

Rom.2.d.14
1.Tim.6 a.1
Tit.2.a.5
2.Pet.2.a.2
Math.5.b.16
1.Pet.2.c.12
Math.12.d.23 &c
Ioh.14.b.15.c 21.23. & 15.b 10.
Phil.2.b.12
2.Pet.1.c.9 10.&c.

M.

M. *Verùm cùm opera nostra vel optima, vt ipse asseris, imperfecta sint, quomodo Deo, cuius iustitia est perfectio ipsa, accepta esse possunt?*

Rom. 9. f. 31. 32 Gal. 5. a. 6. Heb. 11. a. 4 6. &c. totum. Psal. 130. a. 3 & 143. a. 2

A. Fides est, quæ Deum operibus nostris facit beneuolum, dum persuasum habet, eum legibus nos & iudiciali iure persequuturum non esse, nec factorum nostrorum rationẽ strictè a nobis repetiturum, neq; acerrima iustitiæ suæ norma ea examinaturũ esse: verũ cunctis corũ defectibus cõdonatis, Christi gratia vt plenè perfecta esse accepturum.

M. *Quando igitur Deus per fidem tũ vt iusti habeamur, nobis largitur, tum opera etiam nostra per eam sine offensione accipit narra mihi, ingenitámne naturæ virtutem, an gratuitum Dei munus esse fidẽ existimas?*

Mat. 16. c. 17 Mar. 9. c. 23. 24. Ioh. 9. g. 38. 39. 1. Pet. 1. d. 21 Luc. 24. c. 24 27. g. 45. 46.

A. Donũ Dei, idq; eximium certè atq; præcellens fides est. Nam Deus nos verbo suo instituens, & mentibus nostris sancti spiritus sui lumen

lumen clariſſimum prę ferẽs, aptos nos efficit ad ea diſcenda credendáque, quæ alioquin obſcuræ intelligentię noſtræ vis nullo modo capere poſſet. Quod percipientes Apoſtoli, à Domino precantur, vt fidem ipſis adaugeat.

Rom.10.b.8.c 14.d.16. 17 Coll.1.b.9 1.Tim.2.a.7

Luc.17.a.5

M. *In tempore ipſo in precationis mẽtionem incidiſti. Poſtquam enim legis diuinæ, Symbolíque, hoc eſt profeſſionis fidei Chriſtianæ declaratio eſt à te iam perfecta, ſupereſt vt proximo loco de oratione, gratiarumq; actione dicatur. In expoſitione verò orationis quæ eſt ſeruanda diſtributio?*

A. Hęc, niſi aliter tibi viſum fuerit, magiſter, vt primùm, à quo: deindè, qua fidentia: tertiò, quo mentis affectu: poſtremò, quid ſit precandum declaretur.

M. *Principio igitur narra mihi quem putes precibus appellandum eſſe.*

A. Vnum Deũ, prętera neminẽ.

M. *Quam ob rem?*

A. Quoniam Deus, vitam, præſi-

Psal. 17. b. 7. & c. & 28. & 46. & 78. & 104. & 107 solus.

diũ, salutem nostram, bonáq; uniuersa solus in potestate ditioneq; sua tenet, par est, vt omnia quę nobis opus erunt, ab illo postulemus & expectemus, & vt in cunctis periculis in eius tutelam perfugium habeamus.

M. *Quare diuos, siue pios homines qui ex hac vita migrarunt, aut etiam angelos non precabimur?*

Psal. 50. c. 15 & 89. b. 26 Ioh. 16. c. 23. 24 Esa. 48. b. 11

A. Quia Deus nostram sui solius implorationem, vt cultum, qui ad ipsius maiestatẽ propriè & priuatim spectat, requirit, quam non licet alteri cuiquam tribuere.

M. *Ecquid præterea?*

Rom. 10. b. 8. c 14. d. 16. 17. & 14. d. 23 Heb. 11. b. 6

A. Si in precatione aliũ aliquem, præter solum Deum appellarem, sine authoritate verbi diuini, & quod consequens est, sine fide, quę verbo Dei nititur, id faceremus: quod facere, non esset Dei numini pietatem tribuere, sed in eius grauem offensionem incurrere.

M. *Perge nunc exponere, qua fidentia mor-*

mortales miſelli, qui multis modis ſumus indigniſsimi, Deum immortali gloria præcellentẽ cõpellere audeamus?

A. Precaturi, non in Dei conſpectũ inſolenter nos damus, quaſi promeriti vt exaudiamur: Verùm noſtram indignitatem agnoſcentes, Chriſti Mediatoris nomine aditũ habemus, quo deprecatore, diuinæ maieſtatis beneuolentiam nobis non eſſe defuturam confidimus.

Pſal.79.b.8.9 Dan.9.c.18 Ioh.14.b.13.& 16.c.23.24 Ephe.2.d.18 1.Tim.2.b.5 Heb.4.d.14.16 & 10.d.19.22

M. Qua ratione in hanc, quam dicis, ſpem adduceris.

A. Promiſſis diuinis, nobis in ſacris literis per Chriſtũ factis, fidem habeo, nihil dubitans, quæcunque certa fide à Deo Patre Chriſti nomine precamur, quin ea, quantùm quidem nobis conducent, exoraturi ſimus.

Math.21.c.21.22. Mar.11.d.22 23.24. Ioh.14.b.13.& 16.c.23.24. Heb.10.d.19 22.23 Iacob.1.a.6.7 & 4.a.3

M. *Iam quo mentis ſenſu Deus implorãdus ſit, declara.*

A. Si miſeriarum ſcelerũq; noſtrorum, quæ nos opprimunt, recordatio acerbiſſimos, ita vti par eſt,

Pſal.6.& 38 totus.& 50.& 15.& 124 totus.

animorum dolores nobis cõmo-
ueat, fieri aliter nõ potest, quin o-
mnibus exoptemus votis, vt ex illa
conscientię solicitudine, quæ nos
ita vexat, eripiamur: atq; ita omni
obsecratione, obtestatione, sum-
móq; mentis ardore, diuinam mi-
sericordiam & auxilium efflagita-
bimus.

Rom. 7. d 18 & c. 8. d. 12 23. c. 26. & 12 c. 12
2 Cor. 3. b. 4. 5
Luc. 18. a. 1. 5. 7
Eph. 6. c. 18.
Col. 4. a. 2
1. Tim. 2. a. 1

M. *In precatione igitur verba solùm ex ore fundere satis non erit.*

A. Pollicetur dominus se propè
adfuturum auxiliúmq; laturum ijs
solùm, qui verè ipsum, hoc est, me-
mori mente implorant, eorum e-
nim vota sibi pergrata esse: quam-
obrẽ necessarium est eam oratio-
nem, qua in precatione vtimur, no-
bis esse cognitam, vt lingua atque
mens vno consensu iungantur.

Psal. 34. c. 15 & 145. c. 18. 19
1. Cor. 14. b. 7 c. 11. 14. 15

M. *Fas ne est, quæcũque, quorum de-
siderio aliquo tenemur, à Deo precari?*

A. Deus prohibeat, vt Christiani
homines Christi nomine quicquá
à Deo postulent, quod sit contra
Dei

Math. 7. b. 11 & 20. b. 22.
Ioh. 16. c. 23. 24.
Iacob. 4. a. 3

Dei & Christi voluntatẽ, atq; ita & indignũ sit quod largiatur Deus, & nobis etiã accipere pernicioſum. Quam ob cauſam ne affectione animi impulſi inconſideratè in precatione aberremus, certa nobis formula reguláque eſt ab ipſo Chriſto expreſſa, ad quam preces noſtras perpetuò debemus accommodare. 1. *Ioh.* 5. c. 14 15.

M. *Quænam ea eſt?*

A. Eadem nimirum ipſa, quam diuinus ille præceptor auditoribus ſuis, nobiſque, per eos vniuerſis præſcripſit, in qua cuncta, quæ à Deo poſtulari licet, quæque nobis impetrare expedit, breuiter comprehenſis perpaucis ſententijs cõplexus eſt, quæ precatio, de conditoris nomine, Dominica nũcupatur. Si igitur cœleſtem magiſtrum diuina voce præmonentem audiemus, haud vnquam à precationis rectæ præſcripto deerrabimus. *Math.* 6. *b.* 9. 10. *&c.* *Luc.* 11. *a.* 1. 2 *&c.*

M. *Dominicam igitur precationem*

pronuncia?

Math. 6. b. 9. &c. Luc. 11. a. 2 &c.

A. Precaturi, inquit dñs, ita loquimini. PATER NOSTER QVI ES IN COELIS, SANCTIFICETVR NOMEN TVVM VENIAT REGNVM TVVM. FIAT VOLVNTAS TVA, SICVT IN COELO, SIC ETIAM IN TERRA. PANEM NOSTRVM QVOTIDIANVM DA NOBIS HODIE. ET REMITTE NOBIS DEBITA NOSTRA, SICVT ET NOS REMITTIMVS DEBITORIBVS NOSTRIS. ET NE NOS INDVCAS IN TENTATIONEM, SED LIBERA NOS A MALO. QVIA TVVM EST REGNVM, ET POTENTIA, ET GLORIA IN SECVLA. AMEN.

M. *An existimas nos ista ad verbum expressa semper debere recitare, ita vt vno verbo aberrare non liceat?*

A. Licitum est sine vlla dubitatione, verbis alijs deo preces adhibere, si modò à precationis huiº sensu non declinemus, eáq; fiducia atque mente, quam antè dixi, Deum imploremus.

M. *Quot sunt Dominicæ precationis partes?*

A.

A. Postulata quidam sex, aut vt quidam partiuntur, septem cõplectitur, ex duabus tamen vniuersé partibus constat: ex quibus vna priores tres postulationes cõtinẽs, ad diuinam gloriã directò spectat: altera ad nostram peculiariter vtilitatem attinet, & tres, aut quatuor posteriores petitiones cõprehedit. *Partes Dominicæ precationis*

M. *Cur Deum ita nominatim cõpellas, dicens,* PATER NOSTER.

A. Quoniã non vt absenti, surdóue verba facio, sed Deum patrem, vt præsentem inuoco, pro certo habens, preces illum meas audire: nequicquam enim alioquin opem ab eo peterem. *Psal. 33. b. 15 14. & 34. c. 15 17. 18. & 94. b 9. 10. 11. & 139 a. 1. 2. & c. & 145. c. 18. 19*

M. *Verba sigillatim paulò accuratiùs excutiamus: Deum quare nuncupas* PATRIS *nomine?*

A. Quia rectè precandi fundamẽtum, vt superiùs diximus, in exorandi spe firma positum est, voluit Deus suauissimo nos patris vocabulo ipsum appellare, vt fidenter *Mat. 21. c. 21. 22. Marc. 11. d. 22. 23. 24 Ioh. 16. c. 23. 24. Heb 10. a. 19 22. 23. Iacob. 1. a. 6. 7*

Rom.8.c.15.16
Gal.4.a 6.
Math.7.b.7.11

ad ſe, ſuíq; auxilij ſumma cum expectatione, haud aliter ac ſuum filij parentem aſſolent, accederemus: immò vt ſpe tã multò meliore, quã vlli liberi de naturali patre habere poſſunt, ipſum adeamus: quã longè Deus cœleſtis ille pater, poteſtate, bonitate, propenſáque ad iuuandum volũtate, terreſtribus parentibus vniuerſis excellit.

M. *Nunquid nos aliud commonefacit paternum hoc nomen?*

Luc.11.b.9.13
Mala.1.b.6
Mat.16.d.39 42.

A. Vt in precando debitam à liberis patri cœleſti pietatem, honorem, obſequium præſtemus, eóque animo, qui filijs Dei conuenit affecti ſimus.

M. *Quare Deum promiſcuè* NOSTRVM PATREM, *potiùs quàm tuũ propriè nominas?*

Pſal.22.a.1.2
Rom 1.a.8
1.Co.1.a.4
Rom.2.b.45
4.10.d.16
1.Cor.10.f.24
& 13.b.5.&
12.b.13.&c.c
21.&c.d.25
26.&6.

A. Pio cuique licitum eſſe fateor, Deum appellare ſuum, is tamen amoris inter Chriſtianos ardor eſſe deberet, vt vnuſquiſque, quod ad omnium commune commodum attinet,

attinet, ſpectaret: quã ob cauſam, in vniuerſa iſta poſtulatione nihil à reliquis ſeparatim, verùm publico cũctorum nomine omnia efflagitantur.

M. *Ecquid amplius?*

A. Diuites & optimates cõmonefiunt, ne pauperes humilioréſq; cõtemnant, ſed vt eos tanquam germanos fratres, beneuolentia complectantur, quibus Deus filiorum honorem tribuere nõ dedignatur. Rurſum verò tenuiſſimi quiq; miſellíq; homines, qui in hac vita maximè neglecti eſſe ſolent, hac intereà ſpe mentes ſuas poſſunt recreare, quòd patrem in cœlo ſumma præditum poteſtate, ſibíque beneuolentiſſimum habeant.

Mala.2.b.10 Ioh.8.c.41 Eph.4.a.5.6 Iac.2.a.1.2.3.5 Deut.10.c.17 &c. Pſal.10.c.17 18.& 68.a.5.6 & 146.b.6.7.8

M. *Quare Deũ ais* IN COELO ESSE?

A. Propterea quòd credam Deum in ſempiternæ, & fœliciſſimę beatitudinis excelſiſſimo gradu, cœlíq; quaſi arce altiſſima imperium gerẽtem, rerum ſimul omniũ præponentem

Pſal.11.b.4.5 &c.& 20.b.6 & 33.b.13.14 & 13.a 4.5.6 & 115.a 3

tentem esse,& supera, infera, media, vniuersa, vt in præsentia sua, conspectúq; posita, intelligere atq; gubernare.

M. *Ecquid præterea?*

A. Monemur ne quicquam Deo non dignum postulemus, sed vt cœlestem patrem alloquentes mẽtes à terra rebúsq; terrenis exuscitemus atq; auocemus: superáq; & cœlestia meditantes, fœliciſſimam illam parẽtis nostri beatitudinem, cœlumque, vt paternam per Christum hæreditatem, summa semper cupiditate expetamus.

Coloss. 3.a.1 &c.

Rom.8.c.17. Ephe.1.c.14.d 18. Heb.9.d.15. 2.Pet.1.a.3.4

M. *Aperto igitur nobis nunc tam fæliciter vestibulo hoc primo, ingressionéque ad precãdum, perge ad primam petitionem.*

A. Principio petimus, VT DEI NOMEN SANCTIFICETVR.

M. *Hoc quam habet sententiam?*

A. Postulamus primùm vt diuinũ nomen mortalibus quàm maximè cognitum manifestumq; reddatur, eiusq;

Iosu.24.c.14.d 23. Psal.89.a.5.6. &c.

eiuſq; honor atq; decus vbiq; terrarum & gentium, ita vt conuenit, illuſtretur. Vtq fictorum futiliũq; Deorum nominibus prorſus obliteratis & abolitis, ſolius Dei cœleſtis patris diuinum nomen atq; maieſtas in honore habeatur, atq; ab omnibus omnium ætatum hominibus, vbicunque locorum atq; gentium, puris integríſque mentibus imploretur.

Pſal.96.a.1.2.3 &c.& 97.b.7 9.& 113.& 135.& 145 toto. Ioh.4.c.23.24. Rom.1.c.23.& 11.c.36.& 16 d.27. 1.Cor.10.g.31 Ephe.3.d.20. 21. 1.Tim.1.d.17.

M. *Quid adhuc ſupereſt?*

A. Optamus ne in ſacroſanctũ Dei nomen ob aliqua delicta noſtra, maledicta conferantur, illiq; quaſi infamia quædam inferatur: ſed vt potiùs per noſtram in Deum religionem beneficentiamq; erga homines, diuinum nomen omni laude cumuletur.

Eſa.52.a.5.d Ezech.36. 20.21. Rom.2.d.24 Math.5.c.16. 2.Theſ.1.d.11. 12.

M. *Perge porrò.*

A. Proximo loco poſtulamus, vt DEI REGNVM ADVENIAT, hoc eſt, ne diuinã ſui verbi atq; Euãgelij Chriſti veritatẽ, per quam in

Math.9.d.38. & 24.b.14.& 28.d.19.20. Luc.4.c.18.19 Ioh.17.c.17.20 2.Cor.3.d.15. 16.& 4.1 &c.

Eph.6.c.18. 19 2.Thes.3.a.1. 2 Mat.13.d.25.c 38.39.& 15.a 2.3.5.6.&c. Mar.7.a 3.4 &c.b 7.8.9 &c. Ioh.16.a 2.3 &c.& 17.b 14 15.

in innocẽtium piorumque hominum cordibus Deus regnat, obscura caligine tectam latere patiatur: sed vt eius noticia mortalibus in dies clariùs illucescat, cœlesti eos doctrina erudiens. Optamúsque, vt Deus se velit opponere versutis fallacijs, & frãngere atq; extinguere furentes impetus Satanæ, sceleratorumque hominum, qui veritatem, vel commentitijs fabulis obscurare, vel sæuitia oppressam, radicitùs tollere moliuntur.

M. *Prosequere.*

A. Oramus, vt Deus per sacrum suum spiritum illustrare & moderari velit mẽtes omnium, qui sunt de ipsius ecclesia, in qua, vt in regno suo, propriè dominatur: eósque, vt suos milites, ope atque virtute sua roborare velit, quo strenuè contra diabolum, mundum, appetitúsque vitiosos arma capere possint, illisque deuictis, Dei in terris imperiũ dilatare: & ad extremum,

Ioh.16.c.13. Eph 3.d 21 Luc.22.d 31 32 Rom.6.b 12 &c.& 8.a 5.b 9.&c.& 16.c 20 Gal.5.c 15.16 &c. Ephe.6.b 10. &c.& d 17.18 19.&c. 1.Pet.5.c 8.9

om-

omnibus ipsius pariter atque nostris hostibus cõculcatis, atq; protritis, Deus vniuersa sub ditionem dominationémque suam subiungat, glorioſissiméq; triumphũ agat: & nos etiam vt suos per Christum liberos atque hæredes, sempiterni tandem sui regni participes faciat. *Math.25.c 34 d 41.46* *Rom.8.c 16.17 18.* *1.Pet.1.a 3.4* *Tit.3.c.7*

M. Quid est deinceps in oratione Dominica?

A. Vt DEI VOLVNTAS FIAT. Par enim est, vt liberi ad parẽtum arbitrium totos se accommodent, non è contrario, vt parentes filiorum arbitratu viuant. *Psal.40. b 8* *Math.26. d 39 42* *Ioh.5.d 30.& 6.d 38* *Ephe.6.a 1*

M. *Quare adiungis,* VT IN TERRA FIAT, ITIDEM AC IN COELO, DEI VOLVNTAS?

A. Quum terrenorum hominum animi, varijs ardẽtes desiderijs, ad ea expetenda perficiendaque concitentur, quæ Deum grauissimè offendunt, precamur, vt diuino spiritus sui instinctu nostras omnium mẽtes ad maiestatis suæ nutum ita totas *Rom.8.a 5.7 &c.* *Rom.8.a 2.5.b 9.11.&c.c 14 15.&c.* *1.Cor.2.c 12 &c.& 3.d 16*

totas conuertere atq; formare velit, vt nihil vnquam, quod ſit contra diuinam ipſius voluntatem appetamus, aut exoptemus.

M. *Perge.*

A. Oramus etiã, vt quęcunque nobis de diuina voluntate obuenire animaduertimus, ea non tantùm tolleranter, ſed & libenter etiam feramus, & perferamus. Prætereà quum angeli ipſius, cœleſtes illæ mentes, præclariſſima item aſtra, Sol, Luna, cœteráq; ſydera ab ipſo condita, diuinæ eius voluntati aſſiduè obtemperent, optamus, vt vniuerſi in terris mortales exemplar hoc obedientiæ, nobis ante oculos in cœlo propoſitum, imitantes, maieſtatis ſuæ nutũ intuamur, nóſque totos ad illum accommodemus, vt quemadmodum in cœlo, ita & in terra nullus reperiatur, qui ſacroſanctæ Dei voluntati aduerſetur, aut reclamet.

Act.21.c.14
1.Pet.3.a.17 & 4.c.12.13. &c.
Pſal.19.a.1. &c. & 91.b.11 &c. & 103.d 20. &c. & 104 a.4. & 135.b.7 &c. & 136.b. 7.8.9
Heb.1.b.6.7.d 14.
Apoc.7.c.11 &c. & 19.b.10 & 22.c.9

M. *Ecquid amplius?*

A.

A. Quando Deus voluntatẽ ſuam in ſacris literis apertiſſimè declarauit, quod etiam vocabulo TESTAMENTI, hoc eſt, SVPREMÆ SVAE VOLVNTATIS eas nũcupans, clarè indicauit, minimè eſt dubitandum, eos, qui de ſcripturarum ſententia diſcedũt, à Dei etiã ſenſu omninò aberrare. *Deut.4.a.2.& 5.c.32.& 28.b 14. Math.7.c.13. & 12.d.50.& 15.a.3.&c. 2.Cor.3.b.6.c 14. Gal.3.c.15. 17*

M. *Quando ad ea, quæ quæſita ſunt de priore Dominicæ precationis parte, quatres illæ petitiones ad Diuinam gloriam propriè ſpectantes, continentur, ſatis iam reſpondiſti: ad poſteriorem nunc partem, quæ ad res nobis vtiles reſpectum habet, commodè tranſibimus.*

A. Poſterioris partis primũ poſtulatum eſt: PANEM NOSTRVM QVOTIDIANVM DA NOBIS HODIE.

M. PANIS *vocabulum quid ſignificat?*

A. Non ea ſolùm, quę victum nobis veſtitúmq; neceſſarium ſubminiſtrant *Pſal.104.c.15 d.27.& 105.b 9.10.11.&c.& 144.c.10. 11. &c.*

& 145.f.14. 15.16. nistrant, sed & alia vniuersè, quę ad subsidia conseruationémq; vitæ, & ad ætatem quietam ac sine formidine traducendam necessariò pertinent.

M. *Nunquid prætereà nobis suggerit nomen* PANIS.

Psal.78.c.18 &c.d 29.30 & 106.c 14 15. Mar.6.d 25 &c Luc.16.c 19 &c. 1.Cor.10.b6 1.Tim.6.b 7 8.9. Heb.13.a 5. *A.* Ne ad delitias epularum lautissima quæque, néue magni vestimenta pretij, aut sumptuosum apparatum voluptatis causa, solicitè consectemur, ac cõgeramus: sed vt lautitiam luxuriémque aspernantes, modico, temperato, & salutari victu, cultúq; paruo & commodo contenti simus.

M. *Qua ratione* PANEM *vocas* NOSTRVM, *quum eum à Deo tibi donari flagites?*

Math.7.b 7.8. 1.Cor.4.b 7. 1.Tim.6.d. 17. Iacob.1.c.17. *A.* Dei dono noster efficitur, quũ ipse eum, meritis licèt nostris non debitum, in singulos dies ad vescẽdum nobis largiatur.

M. *An ob aliam aliquam causam* NOSTER PANIS *nuncupatur?*

A.

A. Commonefacit nos hoc vocabulum, vt victus quærẽdi causa in laboribus nos corporis exerceamus, aut alijs eum bonis modis iustè nobis acquiramus, vtque eo contenti, nunquam alienum quicquam auarè aut dolosè aucupemur? *Gen.3.d.19* *Eph.4.d.28.* *2.Thes.3.b.8* *c.10.11.12.*

M. *Quando vt industria nostra victum comparemus, Deus nobis mandauit, quare panem ab illo petis?*

A. Quia inutiliter tempus ætatis omne laborioſè ſolicitéq; conteremus, niſi ſedulitas noſtra Dei munere proſperos exitus conſequatur. *Pſal.127.a.1.2* *1.Cor.3.b.7.*

M. *Opulentóſne etiam homines, diuitijs copijſq; omnibus affluentes, victum quotidianum à Deo poſtulare debere putas?*

A. Nequicquam rerum omnium, quas natura deſiderat, abundantiã comparabimus, niſi Diuina virtute ſalutares nobis vitaleſque fiant. Qua etiam de cauſa, poſt cœ- *Deut.8.a.3* *Pſal.34.b.9* *10.& 78.d.29* *30.* *Luc.1.c.53.& 4.a.4.& 12.c.* *15.* *1.Tim.6.d.17.* *Apoc.3.d.17.*

nam quoq;, vt cibum quotidianũ, quo iam vsi sum°, Deus nobis largiatur, hoc est, vt eum vitalem nobis salutaremq; faciat, precamur.

M. *Quare hæc verba* QVOTIDIANVM ET HODIE *adiunguntur?*

Math.6.d.25. & c.34 Luc.10.g.41 Phil.4.b.6 1.Tim.6.c.9.10 1.Pet.5.b.7

A. Vt à curis, & auiditate omni abhorrentes, studioséque munera nostra exequentes, à beneficentissimo ea parente quotidiè flagitemus, ad quę ille quotidiè largiẽda promptissimus esse solet.

M. *Perge reliqua.*

A. Quinto postulato PECCATORVM NOBIS VENIAM A DEO DARI PETIMVS.

M. *Estnè hæc venia omnibus necessariò petenda?*

Psal.14.a.1.3. & 53.a.1.2.3 Rom.3.b.10 11.& c.d.23 Ioh.8.a.7 Iaco.2.b.10.11 1.Ioh.1.b.8.10.

A. Omninò: nemo enim omnium hominum reperiri potest, qui non crebrò à debito officio declinet, sæpenumeróq; in Diuini numinis grauem offensionem non cadat. Proinde, qui peccata sua non agnoscunt, neque Deum vt illis ignoscat,

noscat, precantur, sed Pharisaico illo more atque exemplo, quasi integros se atq; sanctos, corā Deo, aut vt verè loquar, contra Deum gloriando efferunt, illi de numero pjorū, quibus ista precationis norma, ad quam dirigantur, est præscripta, & à spe veniæ peccatis suis tribuendæ, quæ in sola Dei per Christum misericordia atque benignitate sita est, sese omninò eximunt. Isthuc nāq; est, quod Christus non ad innocentes, sed ad nocentes, vt peccata scilicet pœnitendo corrigant, vocādos, se in mundum hunc venisse profitetur.

Luc.18.b.9.11 & c.c.13.14

2.Cor 5.c.15. d.18.& c. 1.Ioh.1.c.7.d.9 & 2.a 1.2.b.12 Math.9.b.13 1.Tim.1.c.15.

M. *Conditio illa quamobrem addita est?*

A. Rationi maximè consentaneū est, vt precemur, ADEO ITA NOBIS VENIAM DARI, SICVTI NOS EIS, QVI NOS OFFENDERVNT, IGNOSCIMVS.

Math.5.a.7.& 6.b.14. 15.& 7.a.1.2.& 18 d.28.& c.c.35. Luc.6.c.36.37 38. Iacob.2.b.13

Nisi enim ad alijs ignoscendum propensi reperiamur, &

Dei parentis nostri, imaginem misericordia exprimentes, ita nos geramus vt eius esse liberi agnoscamur, apertè testificatur non esse à se quicquam aliud expectandum, nisi grauissimi supplicij acerbitatē. Nam qui vt clementia in alios vtatur, in animum inducere nō potest, cadē summi iuris norma sentētia de illo sine vlla venia feretur.

M. *An non ergo, nostra lenitas à Deo promereri vt nobis ignoscat, aut quædam quasi mutua gratia illi relata videri possit?*

Rom. 3. d. 24. 25. & 11. a. 5 6. Gal. 5. a. 4

A. Nequaquam: gratuitò enim tum Deus veniam non daret, neq; solus Christus supplicio suo peccata nostra expiasset, pro quibus nemo alius vlla re alia compēsare, aut Deo quicquam retribuere potest.

M. *Transeamus iam ad sextū postulatum, quod quidam in duo partiuntur.*

A Eo petimus, NE NOS INDVCAT IN TENTATIONEM, SED A MALO LIBERET.

M.

M. *Quare ita precamur?*

A. Sicuti anteà vt præteritis ignoscat, precati sumus, ita nunc obsecramus, ne à nobis vnquam posthac peccetur. Nobis verò naturaliter mentes ita sunt ad prospiciẽdum improuidæ, ita infirmis sum⁹ viribus ad propulsandum multiplices insidias, incursiones, atque illecebras Satanæ, Mũdi, concupiscentiæque nostræ propriæ, vt fieri aliter non possit, quin succumbamus, nisi Deus suo nos numine corroboret, suæque potentiæ armis tegat, perfugium ergo vnum salutis est, vt nos optimi, maximi patris tutelæ suppliciter commendantes, cum obtestemur, ne nos malitiosis vllis machinationibus superari patiatur, sed vt ex omnibus nos malis eripere & perpetuò conseruare velit.

Math.12.d.43 44.45
Ioh.5.b.14. & 8.b.11.
2.Pet.2.d.20. 21.22.
Mat.10.b.16. & 6. & 26.d 41.
Luc.22.d.31 32.
1.Cor.1.d.27. &c.
2.Cor.12.a.3
Ephe.6.b..10. 11.12.&c.
Iacob.1.b.14. & 4.a.1.
1.Pet.5.c.8.9
1.Ioh.2.c.15.16
Rom.16.d.20.
2.Tim.4.d.17. 18.

M. *Reliqua est adhuc Dominicæ precationis clausula.*

A. QVONIAM TVVM EST REG-

NVM, ET POTENTIA, ET GLORIA, IN SECVLA. AMEN.

M. *Quamobrem precationem suam hoc modo concluſit Christus?*

Mat. 7. b. 10. 11 & 21. c. 22 Ioh. 16. c. 23. 2 Cor. 1. b. 9 10 d. 20. & 9. c. 8 &c. Ephe. 3. d. 20. 1. Tim 6 c. 15. 16. Iacob. 1. a. 6

A. Vt nobis confirmaret Diuinam potentiam atque bonitatem tam infinitè immenſam eſſe, vt nihil omnium rerũ ſit, quod Deus nobis id ritè poſtulantibus, dare aut non poſſit, aut non velit, quod etiam vocabulum AMEN, hoc eſt, Ita fiat, vt appoſita ad extremum veritatis nota, in animis noſtris quaſi conſignat.

M. *Quam ob cauſam gloria Diuina poſtremò memoratur?*

1. Cor. 10. g. 31 Ephe. 3. d. 20 21. Phil. 1. b 11 1. Tim. 1. a. 17 Iuda. f. 25

A. Vt preces omnes noſtras laudatione diuini numinis concludẽdas eſſe intelligamus: hic namque eſt finis ille, quò omnia, quæ rogatu noſtro à Deo impetrare cupimꝰ, noſtráque conſilia, ſermones, opera, atque vniuerſa omninò dirigẽda ſunt. Huius enim rei cauſa à Deo conditi, atque in hoc mũdo collo-

collocati sumus.

M. *Prosequere.*

A. Huc accedit, quòd de Dei benignitate, iustitia, sapientia, potentia, magnificè glorioséque prædicare, illíque nostra, & vniuersi generis humani causa gratias persoluere, pars sit honoris diuini, ad illius maiestatem pariter cum precatione, peculiariter spectans, qua nisi illum piè veneremur, non tantùm tam magna eius multiplicíque beneficentia nos minimè dignos ob ingratitudinem præbebimus, verumetiam, debitas tantæ in Deum impietatis pœnas meritissimè in perpetuum sufferemus. *Psal.* 29. *a.* 1. 2. & 34. *a.* 1. 2. 3. *&c.* & 50. *c.* 14 15. *d.* 23. & 92. *a.* 1. 2. & 95. 96 103. *toto.* *Rom.* 15. *b.* 6 1. *Thes.* 1. *a* 2 & 5 *d.* 18. 2. *Thess.* 1. *a.* 3. *Luc.* 17. *d.* 17. *Ioh.* 5. *d.* 44. *Rom.* 1. *c.* 21. *d* 25. 1. *Pet.* 4. *c.* 11.

M. *Quando homines etiam in nos benigni beneficíq; esse solent, nónne licet illis quoq; gratiam habere?*

A. Quotquot ab hominibus apud homines benefacta collocãtur, ea Deo accepta referenda sunt, propterea quòd in illis tribuendis homines se re ipsa ministros tan- 1. *Cor.* 12. *a.* 6. *b.* 11. 2. *Cor.* 9. *c.* 8 *&c. d.* 12

tùm Deo præbent: atque ita gratus noſter in homines animus in Dei authoris gloriam, vt ad proprium atque vltimum rerum omnium finem refertur.

Math. 5. c. 16. 1. Pet. 2. c. 12. & 4. c. 10. 11.

M. *Quando de lege Dei, Symbolóque hoc eſt profeſſione fidei Chriſtianæ, de precatione etiam atque gratiarum actione quæſtio omnis ad exitū iam eſt adducta, an nō commodè poſtremò de ſacramentis agemus.*

A. Commodiſſimè præceptor, nam ea precationis ſecum & gratiarum actionis coniunctionem perpetuò habent.

M. *Dic mihi igitur quot in Eccleſia ſua ſacramenta deſignauit Chriſtus.*

Mat. 26. c. 26. & c. & 28. d. 19 Ioh. 3. a. 5 Act. 2. f. 38. & c.

A. Duo: Baptiſmum, atque Cœnam Dominicam.

1. Cor. 11. c. 23. &c. Tit. 3. b. 5. Mat. 3. c. 15. &c. & 26. c. 26. 27. 28. Mar. 16. d. 16. Ioh. 3. c. 5. Act. 2. f. 38.

M. *Sacramenti nomen quid ſignificat?*

A. Sacramentum eſt externa diuinæ erga nos per Chriſtum beneuolentiæ beneficentiæq; teſtificatio, ſigno aſpectabili arcanam ſpiritua-

ritualémq; gratiam repræsentans: quia Dei promissiones de remissione peccatorum, & æterna salute per Christum data, quasi consignantur, & earum veritas in cordibus nostris certiùs confirmatur. 1.Cor.10.d.16. & 11.c.24. &c. Gal.3.d.26.27.

M. Sacramentum quot habet partes?

A. Duas: extrarium elementum, siue rem creatam, quod est signum aspectabile: & arcanam gratiam, quæ conspicua non est. Math.3.c.11. &c.& 26.c.16 &c Ioh.3.a 5. 1.Cor.10.d.16.

M. In baptismo quod est signum extraneum?

A. Aqua, qua baptizatus tingitur, vel perfunditur, IN NOMINE PATRIS, ET FILII, ET SPIRITVS SANCTI. Math.3.c.11. 12.& 28.d.19 Ioh.3.a. 5. 1.Cor.10.d.16. Act.8.d.36. 37.38.

M. Quæ est occulta et cœlestis gratia?

A. Venia criminum, & regeneratio: has ambas per mortem & resurrectionē Christi consequimur, & est hoc sacramētū nobis illarum quasi obsignatio quędā atq; pignus. Marc.1.a.4 Act.2.f.38. &c.& 22.c.16 Rom.6.a.3.&c Gal 3.d.26 27 1.Pet.3.d.21.

M. Baptismi vim & effectum paulò adhuc apertiùs explicato.

A.

Ephe. 2. a. 3. d 19. 20
Iud. 3. b 3. 4. 5 &c.
Mat. 28. d. 19
Marc. 16. d. 16.
Act. 3. a. 5
Rom. 6. a. 3 &c.
2. Cor. 12. b. 13
2. Tes. 3. d. 21

A. Quum naturaliter filij iræ, hoc est, in grauissima apud Deum offensa, & ab eius ecclesia siue familia alienati simus, per baptismum in ecclesiam recipimur, certúmq; habemus nos iam Dei filios esse, & cum Christi corpore copulatos, in illúdq; quasi insitos esse, eiusq; membra factos, in eodem cum ipso corpore concrescere.

M. *Quæ ab ijs, qui baptismo sunt initiandi, requiruntur?*

A. Pœnitentia & Fides.

M. *Hæc paulò copiosiùs declarato.*

Mar. 1. a. 4. b. 15. & 16. d. 16
Act. 2. f 38. & c & 8. d. 36. 37 &c. & 16. d. 31 33. 34 & 19. a 4. 5. & 22. c. 16
1. Cor. 12. b. 13

A. Anteactæ primò vitæ, nobis est grauiter pœnitendum, certáq; est habenda fides Christum suo sanguine peccatorum nostrorum maculas eluisse, & ita nos Deo acceptos reddidisse, eius etiam spiritum in nobis habitare. Deinde

Rom. 6. a. 3. & c. 13. d 12. 13 14
Gal. 3. d. 26 27
Ephe. 4. d 20 21. & c
Colos. 3. b 12

secundùm hanc fidē promissúmq; in baptismo factum, elaborandum est, vt carnem nostram mortificemus, id est, vt cupiditates omnes coer-

coerceamus: vtque vitæ integritate nos Christo quasi indutos, & eius diuino numine instinctos esse, perspicuum faciamus.

M. *Quare igitur infantes baptizantur, qui ista propter infirmitatem ætatis efficere nequeunt?*

A. Quia de Dei ecclesia sunt, diuinaque benedictio atque promissio ecclesiæ per Christum, in cuius fide baptizantur, facta, ad eos pertinet. In quarũ rerum cognitione, & fide, ipsi ineunte pueritia imbuẽdi sunt, vt agnoscãt, quid in baptismo spoponderint, atque professi sint, illiq; sponsioni vitę etiam sanctitate, quantum quidẽ conniti possunt, satisfaciant.

Gen.9.b 9. & 17.a 7.8 Marc.10.b 14 16 Rom.3.a 3.c 4.c 21.22.& & 6.a 3.&c Gal.3.d 27 Ephe.4.d 20 21. &c Colos.2.b 12

M. *Cœnæ Domini quis est ordo?*

A. Idem ipse videlicet, qui est à Christo Domino assignatus: qui eadem, qua proditus est, nocte, ACCEPIT PANEM, ET POSTQVAM GRATIAS EGISSET, FREGIT, ET DEDIT DISCIPVLIS SVIS DICENS: ACCI-

Math.26.c 26 &c Marc. 14.c 22 &c. Luc.22. c 19 &c 1.Cor.11.c.23 24. &c

ACCIPITE, EDITE: HOC EST CORPVS MEVM, QVOD PRO VOBIS DATVR: HOC FACITE IN MEI COMMEMORATIONEM. AD EVNDEM MODVM ET POCVLVM, PERACTA COENA, ACCEPIT, ET QVVM GRATIAS EGISSET, DEDIT EIS DICENS: BIBITE EX HOC OMNES: HIC EST ENIM SANGVIS MEVS NOVI TESTAMENTI, QVI PRO VOBIS, ET PROMVLTIS EFFVNDITVR, IN REMISSIONEM PECCATORVM, HOC FACITE, QVOTIESCVNQVE BIBERITIS, IN MEI COMMEMORATIONEM. QVOTIESCVNQVE ENIM COMEDERITIS HVNC PANEM, ET DE POCVLO BIBERITIS, MORTEM DOMINI ANNVNCIABITIS, DONEC VENERIT. Hãc prę̃scriptionẽ atq; hũc ordinẽ sequi summáq; fide seruare, atque ex hoc præscripto cœnam Domini, vsq; dum ipse redeat, p. è administrare oportet.

M. *Quem ad finem?*

Luc. 22. c. 19. 1. Cor. 11. c. 24. 26. &c. A. Vt mortis Domini, beneficijq; maximi in nos per eam collati, recorda-

cordationem grati & memores in perpetuũ habeamus, vtq; quemadmodũ per baptiſmũ de integro nati ſumus, ita cœnæ Dominicæ nutrimentis educati, ad ſpiritualẽ æternámq; vitam aſſiduè confirmemur. Atq; ob eam ipſam cauſam vt ſemel in lucem edi, ita & baptiſmo ſemel expiari ſat eſt: ſed vt nutrimenti, itidem & cœnæ Dominicæ vſus frequenter eſt iterandus.

Ioh. 6. d. 17. 32. 35. e. 48. &c. f. 54. 55. &c. 1. Cor. 10. d. 16.

M. Quot ſunt partes huius ſacramenti?

A. Vt in baptiſmo, ſic & in Cœna Dominica duæ ſunt partes, quarum vna terreſtris eſt, & quæ ſenſibus percipi poteſt, altera cœleſtis eſt, & quæ ſub externos ſenſus nõ cadit.

M. *Quæ eſt terrena atque aſpectabilis pars?*

A. Panis & vinum, quæ vtraq; expreſſo iuſſu Domini, ſunt ab omnibus accipienda.

Mat. 26. d. 26. 27. Mar. 14. c. 22. 23. Luc. 22. c. 19. 20. 1. Cor. 11. c. 33. 35.

M. *Cœleſtis illa pars, & ab omni ſenſu*

su externo longè disiunẽta, quænam est?

A. Corpus & sanguis Christi, quæ fidelibus in cœna Dominica præbẽtur, ab illisq; accipiuntur, comeduntur, & bibũtur, cœlesti tantùm & spirituali modo, verè tamen atque reipsa: adeò quidem, vt veluti panis sustentandi corpora, sic corpus Christi animas nostras spiritualiter per fidẽ pascẽdi maximam habeat facultatem: et veluti vino mentes hominum lætitia excitantur, & reficiũtur vires, sic & animæ nostræ Christi sanguine per fidem recreatæ releuãtur: hoc enim modo corpus & sanguis Christi in cœna Dominica recipiũtur. Christus enim omnibus, qui ipsi fidũt, tam certò corpus & sanguinẽ suũ impartit, quàm pro certo habent, panem se atque vinum ore stomachóque accepisse. Cœna etiam Dominica vitæ nobis sempiternæ signa communicans, immortalitatis

Ioh.6.d.27. 35. & c.c.48. & c.3 63.
2.Cor.10. d. 16.
Psal.104.c. 15
Ioh.6.f.54.

tis nobis nostræ pignus, atque resurrectionis obses existit.

M. *An igitur panis & vinum in substantiam corporis & sanguinis Christi conuertuntur.*

A. Nequaquam: nam hoc esset naturam sacramenti, in quo tum cœlestis, tum terrena materia cōtinetur, delere: veritatēq; corporis Christi in dubitationem adducere: illíque etiam, qui sacramentum sunt accepturi, reformidandi atque refugiendi occasionem offerre. *Matth.26.d.26 27. Marc.14.c.22. 23. Luc.22.c.19.20 1.Cor.11.c.23. 24.25.26.27. 28.*

M. *An fuit instituta à Christo cœna, vt Deo patri hostia pro peccatis expiandis immolaretur.*

A. Minimè: nam Christus mortem in cruce occumbens, vnicum illud sempiternum sacrificium semel in perpetuū pro nostra salute obtulit, nobis verò vnum hoc tantùm reliquum esse voluit, vt maximū vtilitatis fructum, quem sempiternum illud sacrificiū nobis præbet, gra- *Heb.9.d.26. &c. & 9.d.11 &c.9.25. &c. & 10.c.9.10 12.14.d.18. Luc.22.c.19 1.Cor.11.c.24. 25. 26. Heb.13.c.15.16*

it

ti ac memores percipiamus: quod quidem in cœna Dominica præcipuè præstare debemus.

M. Quomodo officio nostro satisfaciemus, vt ritè cœnam Dominicam celebremus?

1. *Cor.* 11. *f.* 28 29. *&c.*

A. Si nosmetipsos excutiamus, exquiramúsque nunquid verè Christi membra simus.

Iere 24. *b.* 7. *&* 29. *b.* 12. 13. *Ioel.* 2. *b.* 12. 13 *&c.* 15. 16. *&c.* *Luc.* 22. *c.* 19. 1. *Cor.* 11. *f.* 24 25. 26. *Rom.* 5. *a.* 5. 8. 9 *&* 8. *a.* 4. 5. *&c.* 1. *Tim.* 1. *c.* 14. 15. 16. 1. *Pe.* 1. *c.* 13. 14 *&c.* *d.* 21. 22. *&* 4 *a.* 1. 2 3. *&c.*

M. Illud quibus signis cognoscemus?

A. Initio, nobis, ob admissa peccata, vehementer est pœnitendum: deindè certa diuinę per Christum misericordiæ fiducia nixis atq; cõfisis benè sperãdum, partáq; nobis per illius mortem salus gratissimìs est animis prosequenda: præterea, integrè in posterum, sanctéque viuendi studium nobis, & voluntas propensa atq; constans suscipienda est: deniq; quãdo cœna Domini hominum inter homines cõsociationis atque amoris clara indicia ostendit, proximis, hoc est, toti humano generi, beneuolentia, remoto

Math. 12. *d.* 30 *Ioh.* 13. *d.* 34 35. *&c.* 1. *Cor.* 10. *d.* 17. *&* 13 *toto.*

moto procul omni odio atque inuidia, fraternè est præstanda.

A. *Quum de præcipuis fidei Christianæ capitibus satis multa, sicuti existimo, te iam interrogarim: experiri adhuc volo, quàm breuiter atque expressè summam omnium, quæ sunt hactenùs tractata, possis exponere.*

A. Principio, lex diuina, decem explicata præceptis, perfectam mihi antè oculos piè viuendi regulam proponit, ad quam vitam meã dirigere atque formare debeo, cõstituta, si vspiam aberrem, æternæ in me damnationis pœna: per legem igitur peccata mea, Deúmq; ob ea ira in me incẽsum, & sempiternam mortem diuina mihi iustitia debitam esse agnosco: quæ cogitatio horribili formidine, timoréq; ex peccatorum conscientia animum meum percellit: vnde quum neq; prudentia, neque viribus aut potestate mea, neq; vlla humana, angelicáue ope aut auxilio, neq; vllo a-

Deu. 4. a. 1. 2 b. 13. Psal. 19. b. 6. 7. &c. & 119 a. 4. & e. Math. 19. c. 16. 17. Luc. 10. c. 25. 26. 27. 28. Rom. 2. b. 12. 13. & 3. c. 19. 20. & 4. c. 15 Gal. 3. b. 10. 2. Cor. 2. b. 7. & 7. c. 9. 10 &c. Rom. 2. c. 15. 16 Act. 13 f. 38 39. Heb. 1. b. 4. 5 &c. & 9. c. 9 d. 12. 14. & 10. a. 2. 3. 4. & 6.

lio modo aut ratione posse me omninò liberari intelligam, Euangelium me edocet, Christum Dei filium hominem sine peccato factũ, morte sua meritas debitásque peccatis meis pœnas persoluisse, Dei patris sui in me iram suo sanguine restinxisse, & me rursum in gratiã ipsius reconciliasse, suæque iustitiæ fecisse participem, & æternę secum vitæ hæredem instituisse: quæ omnia Christi beneficia mihi per fidem communicantur: quam fidẽ spiritus sanctus in animo meo per prædicationem Euangelij inseuit, eamque per sacra mysteria sua, aspectabilia certissimáque indicia & pignora diuinę erga me per Christum bonitatis, confirmauit. Quæ etiam fides, vt viua quædam atque ferax arbor, pietatis, iustitiæ, aliorumque bonorum operum fructus in me per omnem vitam procreare deberet, ad gloriam Dei, qui tot & tantis me beneficijs affecit,

Math.1.d.20 21.& c. Ioh.1.b.14.c 29

Esa.53.a.4.5 6.c.10.11 Rom.3.d.24 25.&c. Colloss.1.c.20 21.22.&c

Rom.3.d.23 &c.& 8.c.14 15.16.17.&c & 10.a.4.&b Gal.2.c.16.&c Rom.10.b 8.c 14.d.16.17 1.Cor.12.a.3.6 b.9.&c

Math.28.d.19 20 Mar.16.d.15 16 1 Cor.10.d.16 17. Psal.1.a.3 Mat.7.c.17 18. Luc.1.g.74.75 Rom.6.a.1.2.3 &c Gal.5.a.8 Mat. 3.b.16 1.Pet.2.c.12

cit,

cit,& ad vtilitatem etiam atq; exẽplum ſalutare proximi. Cuius fidei incrementum, facultatémque placendi Deo,& iſta omnia præſtãdi, me,qui ex meipſo maximè ſum infirmus,atque imbecillus, continuis atq; ardentiſſimis precibus à Deo patre bonorum omniũ authore,in nomine filij ſui Ieſu Chriſti ſeruatoris noſtri,efflagitare,gratiáſq;illi maximas pro vniuerſis ab eo acceptis beneficijs aſſiduè agere oportet.

Mar.9.c.23 24
Rom.1.a.7.&c & 7.c.15.&c & 9.d.16
1.Cor.1.a.3.4 &c
2.Cor.3.b.5 &c.& 15.b.10
Phil.2.b.13
Ephe.1.a.5.6 &c
2.Theſ.1.d.12
Ioh.14.b.13.& 15.b.16.& 16 c.23
1.Cor.10.g.31
Ephe.3.d.20 21
Iud.f.25

M. *Intelligo mi fili, Chriſtianæ pietatis præceptis te benè inſtitutum eſſe, eiuſq; ſummam memoria tenere. Reliquum eſt, vt ad iſtam rectæ intelligentiæ normam mores tuos ita formes atq; accommodes, ne ſine cauſa videri poſsis harum rerum ſcientiam eſſe conſequutus.*

Math.13.c.23
Luc.12.f.47
Rom.1.c.21 & 2.b.13
Ephe.4.d.20 21.& 5.b.8.9
Phil.1.b.9.10 11
Col.1.a.5.6.b 9.10
Tit.1.d.16
Iacob.1.d.22 23.25.&c.& 4.d.17
2.Pet.2.d.20 21

A. Deo mihi auxilium ferẽte,omnem adhibebo diligẽtiam, honorate magiſter, neq; quicquã omittam, quantum quidem à me elaborari queat, quò appellationem

titulũq; verè Chriſtiani poſſim ſuſtinere: quin etiã humili aſſiduáq; prece atque obſecratione à Deo opt. max. ſuppliciter petam, ne diuinam ſuorũ præceptorũ ſementim, propter animi mei, quaſi nihil ferentis agri ſterilitatem interire patiatur, ſed menti meę, tanquã macro & infœcundo ſolo, cœleſti ſuæ gratiæ imbre rigato, eã fertilitatem dare velit, vt vberrimas edã ſanctitatis fruges in cœleſti horreo granarióq; recondendas atq; conſeruandas.

Luc. 11. b. 9. c 13. & a. 1. b. 7 Act. 1. a. 5. 6. &c Mat. 13. c. 19. 20. &c. Ioh. 15. c. 16

Pſal. 1. a. 3 1. Cor. 3. b. 9. 7 2. Cor. 9. c. 10 d. 14. & 13. d 16. 17. 18

Math. 3. c. 12 & 13. d. 23 Ioh. 4. c. 36 &c. Gal. 5. d. 22 23. &c.

2. Cor. 8 b. 10 11. &c. Phil. 1. a. 6. 9 &c. & 2. b. 1. 5. Rom. 6. d. 22. 23. Math. 5. b. 16 2. Cor. 9. c. 10 11. d. 12. &c. Phil. 1. b. 11. 1. Pet. 2. c. 12

M. *Perge mi fili, tenere iſtam viam, quã inſtituiſti, nihil hæſitãs, quin ſicuti hoc cõſiliũ atq; propoſitum diuino inſtinctu motus cæpiſti, ita ad exitum optabilem rationis atq; inſtituti iſtius tui, tã ſanctis à te initijs orſi, fœliciter ſis ipſius ductu, peruenturus, ad æternam tuam ſalutem, & Dei opt. max. gloriam, cui omnis laus honor, gloria, ſempiternis eſt ſeculorũ ætatibus tribuenda.*

ADMONITIO MATVTINA.

EXpergiſcere qui dormis, & excitare a mortuis, & illuceſcet tibi Chriſtus. Eſa.5.c.14

Tempeſtiuum eſt nos iam e ſomno ſuſcitari. Rom.13.d.11

Præterijt nox, dies appropinquat: abijciamus igitur opera tenebrarum, & arma lucis ſumamus. 12.

Honeſtè nos, ita vt in clara luce verſantes decet, geramus: & Domino Ieſu Chriſto induamur. 13.

Ita luceat hominibus vita noſtræ ſplendor, vt noſtra opera bona conſpicientes, gloriam patri noſtro cæleſti tribuant. Mach.5.c.16

Sapientia res eſt excellentiſsima, & quæ nunquam euaneſcit: ab illis verò qui eam admirantur & exquirunt, facilè inuenitur atque obtinetur. Sap.6.b.13

Eos, qui ipſam expetunt, anteuertit, vt ſeſe illis vltrò offerat. c.14

Qui primo diluculo illi inuigilat, non multum laboris ſuſtinebit: præſto enim illi ad portam erit, in foribus eius aſsidens. c.15

Sapientia ſtultitiæ tam longè præſtat, quàm lumen tenebris antecellit. Eccle.2.c.13.

Psalmus matutinus.

Psal.113.a.1 DEO tribuite laudem O pueri, serui eius: laudibus efferte nomẽ Domini.

2. *Nomen Domini glorioſè pradicetur: ex hoc tempore in omnem aternitatem.*

3. Summa laude celebrandum eſt nomen Domini: ab ortu ſolis ad occaſum.

Psal.74.c.16 *Tuus O Deus, eſt dies, & tua eſt nox: tu praparaſti lumen, & ſolem.*

Psal.3.b.5 In cubilibus nos collocauimus, ſomnóque nos dedimus: & rurſum experrecti ſumus, quoniam in tua O Deus, tutela latuimus.

Psal.63.a.1 & 88.b.12 *O Deus, tu es Dominus noſter: ſummo mane te quærimus, & ſupplices ad tuum auxilium confugimus.*

Psal.119.ver. 125. Serui tui ſumus O Domine: ingenij lumen in nobis accende, vt tua præcepta intelligamus.

Psal.143.b.9 *Monſtrato viam, qua nobis ſit ingrediendũ: ad te namque mentes noſtras erigimus.*

c.11 Inſtitue nos, vt ea, quæ tibi grata ſunt, faciamus: tu enim es Dominus Deus noſter, nomen tuum ſanctum dirigat nos in viam, quæ deducit ad vitam.

Psal.143.b.8 *Effice vt benignam tuam bonitatem matutinis temporibus ſentiamus: in te enim poſitas omnes noſtras ſpes habemus.*

Psal.90.c.14 Diluculo nos exple miſericordia tua: & prę gaudio voces effundemus, & lætabimur omnibus diebus vitæ noſtræ.

¶ *Tu enim Domine, is es, cuius desiderio te-* Psal.71.a.4
nemur: in tua fiducia ab ineunte ætate con-
quiescimus.

Tuis subsidijs, ex quo primùm in lu- a.5
cem editi sumus, sustentamur: tu nos ex
aluo materno eduxisti, tuam laudem &
gloriam in perpetuum celebrabimus.

De tua potentia canemus, tuam benigni- Psal.59.c.16
tatem prima luce prædicabimus: tu enim no- 17
strum præsidium, perfugium nostrum, nostrum
propugnaculum, tu Deus noster clementissi-
mus perpetuò extitisti.

¶Gloria tribuatur Deo Patri, & Filio,
& spiritui sancto.

Sicut a principio ad hunc vsq; diem
factum est, fiétq; per infinitas seculorum
ætates. Amen.

¶MATVTINA PRE-
catio.

GRatiam tibi quantam maximam a- Psal.3.b.5. &c
nimi nostri capere possunt, habe- & 4.b.8
mus Deus pater cœlestis, qui nos
ab omni prętęritę noctis periculo atq; dis-
crimine saluos atque incolumes vsq; ad
hodiernum diem conseruasti, precamúrq;
vt hodiè etiam atq; perpetuò in posterum Psal.91.a.1.2
salutis nostræ defensionem, atq; patroci- 3.&c.toto

Tſal.74.c.16 nium ſuſcipere velis: & quemadmodum
Pſal.4.b.6.& 36.b.9 diſcuſſa noctis caligine, Solis luce mundum omnem compleuiſti, & nos e ſomno
Ioh.14.d.26 & 16.b.13 excitaſti, ita & mentes noſtras e tenebris
Act.26.c.18 internis ignorantiæ in lucem vocatas, &
2.Cor.4.b.6 e vitiorũ ſopore ſuſcitatas, diuinis radijs
Ioh.1.a.5.9.& 8.b.12.& 12.c. 35. ſacroſancti ſpiritus tui, noticiáque dilecti
Ro.13.d.12.13. filij tui Ieſu Chriſti ſeruatoris noſtri, veri
Ephe.5.b.8.c.11 illius Solis, illuſtrare digneris: vt ab ope-
Tſ.119.ver. 105. ribus tenebrarum declinantes, omnémq;
Luc.1.g.74.75. viuendi curſum ad Diuinam verbi tui ve-
1.Tim.6.d.16 ritatem dirigentes, nos, vt in clara luce, atq; in conſpectu tuo honeſtè, iuſtéq; & ſanctè, vt dies filios geramus: tandémq; ad beatiſſimam illam lucem, in qua tu habitas, duce eodem filio tuo Ieſu Chriſto, peruenιamus. Cui tecum & cum ſancto ſpiritu, vni venerandæ maieſtatis Deo, laus, atq; honor omnis in perpetuum debetur.

Amen.

PRE-

¶PRECATIO MATVTINA studioſis accommodata.

MAximas tibi ex animis gratias agimus Deus Pater luminum, bonorum omnium largitor, quòd parentibus patroníſque noſtris hanc mẽtem dediſti, vt nos ea ætate quę maximè flexibilis eſt, & ad optima quæq; diſcendum opportuniſſima, in bonarum literarum diſciplinam traderent : ſuppliciter à te petentes, ne illorum bonam de nobis ſpem, noſtræq; ætatis optimam partem, propter noſtram ingenij tarditatem, negligentiam, & inertiam perire ſinas. Et quia noſtra vigilantia, induſtria, atque ſtudium nihil ſine diuino inſtinctu tuo proficere valent, dignare cœleſtibus tuis radijs mentibus ingeniiſque noſtris ita illucere, nóſq; eo deſiderio & amore bonarum literarum, ſapientiæ, atque virtutis afficere, eáque docilitate ad percipiendum, memoriáque ad percepta retinendum donare, vt in pueritia atque adoleſcentia noſtra, bonis literis artibúſque, & virtutis præceptis liberaliter inſtituti, viri docti & pij, reíq; publicæ, atque ſanctæ Eccleſiæ tuæ vtiles euadamus, ad ſanctiſſimi nominis tui gloriam ampli

Iaco.1.c.17.
Eccle.12.a.2 &c.
Pro.6.a.6.& c.9.& 24.c.26
Pſal.127.a.2
Iohn.15.a.4.5
Pſal.4.b.6.& 36.b.9.
2.Cor.4.b.6
Deut.4.b.9. 10.& 31.b 12.13.
Pſal.78.a.3.4.
Marc.19.b.13. 14.
2.Tim.3.d.15

Ioh.15.c.16 amplificandam. Hæc a te pater cœleſtis, nomine vnici tui filij Ieſu Chriſti ſeruatoris noſtri efflagitamus, obſecrantes vt ea nobis ipſius cauſa largiri velis : tibi *1.Tim.1.d.17* verò, cum eodem filio tuo, ſanctóque ſpiritu laus omnis & gloria perpetuò tribuatur. Amen.

Matutina precatio alia ſcholis apta.

LArgire Domine Deus Pater cœleſtis, vt diuino ſpiritu tuo afflati, & dilectiſſimi filij, beatiſſimíque pueri *Luc.2.g.46* tui Ieſu Chriſti clariſſimum illuſtriſſimúmq; exemplum nobis ad imitandum *Eccle.12.a.2 &c.* ante oculos proponentes, hoc pueritiæ atq; adoleſcentiæ noſtræ tempore, nos totos ad bonarum literarum ſtudium & virtutem applicemus, atque ad tuam vo*Luc.2.g.29.53* luntatem conformemus : & ſicuti ætate progredimur, ita in dies magis magíſque ſcientia, ſapientia, & virtute proficiamus: tum hominum piorum, tum verò tuam maximè cœleſtem gratiam atque amorem (in quo ſumma ſita eſt fœlicitas) nobis conciliantes atque conſequentes: idq; per eundem filiũ tuum Ieſum Chriſtum, ſeruatorem noſtrum, cui vnà tecum & cũ ſancto ſpiritu honor eſt atque gloria ſempiterna tribuenda. Amen.

AD-

✠ ADMONITIO VESpertina & nocturna.

Die si quis incedat, nihil offendit: quoniam solis lumen aspicit. Ioh.11.b.9

At si de nocte ambulet, luce orbatus per errorem incurrit. b.10

Hac est damnationis causa, quòd lux mundo affulsit, homines verò tenebris potiùs quàm luce delectati sunt, eo quòd eorum vita flagitiosa fuerat. Ioh.3.c.19

Iesus Christus Dei Filius lux est, qua in tenebris fulget, vera illa lux, qua omnes homines, qui in hanc vitam ingrediuntur illustrat. Ioh.1.a.5.9

Progrediamur igitur dum suppetit lumẽ, ne nos nox opprimat, nam qui in tenebris versatur, nescit quò ruat. Ioh.12.c.35

Incredulorum peregrinum iugum ne feramus, verùm dum lucem aspicimus luci fidamus, vt lucis soboles efficiamur. 2.Cor.6.c.14 Ioh.12.e.36

Credamus in Iesum Christũ Dei filium, qui mundo illuxit, vt omnes qui credunt in eum in tenebris non maneant. Ioh.12.f.46

Qui Christum mundi lucem sequitur, e tenebris in lumen vitæ vocabitur. Ioh.8.b.12.& 9.a.5

Exoritur e tenebris lumen ijs, qui castè atque integrè versantur. Psal.112.a.4

Qui se in luce versari dicit, & odium tamen in fratrem habet, is tenebris vsq; ad hoc tempus effunditur. 1.Ioh.2.b.9

Qui

b.10. *Qui fratrem diligit, luce circunfunditur: neque vlla vnquam ab eo peccandi occasio offeretur.*

Esa.58.b.10 *Si inopis atque egentis esuriei misertus fueris, luctúque & mœrore afflictum animũ consolatione sustentaueris: tunc effulgebit e tenebris lumen tuum, eritq; caligo tua instar meridiei.*

Hymnus vespertinus & nocturnus.

Psal.92.a.1 OPtimum est, nos tibi O Deus, confiteri, tuúmq; numen precibus placare, & diuinum nomen tuum hymnis & laudibus celebrare, O excelsissime.

a.2 *De tua benignitate matutinis temporibus, & vespertinis de veritate tua honorificè praedicare.*

Esa.6.a.1.2 Psal.43.a.3 Dum terra atq; homines obscura teguntur caligine, tua O Domine gloria nobis illucescat: lumen tuum, & tua nos veritas dirigant.

2.Cor.4.b.6 *O Deus qui iubes lumen e tenebris effulgere, illustra mentes nostras, & praefer nobis lumen cognitionis gloriæ tuæ in facie Iesu Christi.*

Psal.18.f.27 Psal.56.c.13. Accende lucernam nostram O Domine Deus noster, illumina tenebras nostras, vt in conspectu tuo ambulemus in lumine viuentium.

Verbum

Verbum tuum instar lucernæ est pedibus nostris, & instar lychni semitis nostris: præfert lumen ijs qui in tenebris & in vmbra mortis versantur: vestigia nostra dirigit in viam pacis. Psal.119.ver. 105. Luc.1.g.79.

Ingressus nostros ad verbi tui normam dirigito: nam sic pedes nostri a lapsu cõtinebuntur, ne in flagitium aliquod dilabamur. Psal.119.ver 133.& 56.b.13

Penes te O Deus est fons vitæ, illustra oculos nostros tui vultus fulgore: ne somno cõsopiti sempiterno, hostis nostri dominatu premamur. Psal.36.b.9.& 13.c.3.4.

Extrahe nos e tenebris, & e mortis caligine: rumpe vincula nostra, & eripe nos ab interitu: O libera nos ab illa caligine, vbi fletus gemitúsq; fiunt, & dentium crepitus exaudiuntur. Psal.117.c.13 & 56.b.13. Math.8.b.12 & 22.b.13 & 25.c.30.

Oculos nostros aperi, vt e tenebris in lucem vocemur, & e potestate Satanæ vindicemur, tibiq; O Deus noster asseramur. Act.26.c.18

Vt peccatorum veniam impetremus, hæreditatémq; adeamus cum illis, qui per fidem erga Filium tuum Iesum Christum sancti atque integri efficiuntur. c.18.

Sic cubitum discedemus, noscq; quieti trademus securi: tuo enim solius præsidio in tuto collocabimur. Psal.4.b.8.

Gloria tribuatur Deo patri, & Filio, & spiritui sancto.

Sicut in principio ad hunc vsque diem factum est, fiétque per infinitas seculorũ ætates. Amen.

PRE-

¶PRECATIO VESpertina.

Psal.91.& 146.147 Luc.18.g.52 Ioh.11.b.11.&c 1.Thes.4.c.13 14 Ephe.6.b.22 2.Cor.11.b.14 Ephe.5.b.11.12 &c 1.Thes.5.10.5.6 b.10

DOmine Deus in cuius tutela est salus hominum, atque rerum omnium, quando nox Mundum oppressit, & corpora mox nostra somno, quo nihil est morti similius resoluta languidáq; iacebunt, nos totos tibi in tutelam tradimus, suppliciter orantes, vt a potestate malitiosorum spirituum, caliginis principum, qui ad nos fallendos in angelos se lucis transformare valent, & a peccatis, tenebrarum operibus, atque alijs omnibus tum corporis, tum animæ periculis nos tueri & conseruare velis: vtq; totos nos sopore opprimi & quasi sepultos iacere, aut mentibus interim nostris caliginem ita offundi non patiaris, vt tui nos obluio capiat: verùm vt corporibus sopitis animi vigiles assiduè noctes diésq; tibi intenti excubent. Et quum requies corpora simul atque animos nostros satis, quantum natura quærit, refecerit, crastina aurora aptiores nos atque propensiores reddat ad tibi seruiendum in eo vitæ statu, quem nos tenere voluisti, ad animarum nostrarum salutem, nostrorum proximorum commodum, tuíque sanctissimi nominis gloriam, per Iesum Christum seruatorem nostrum, qui, vnà tecum, & cum sancto spiritu, omni laude, & gloria, omnibus sæculorum ætatibus est ab omnibus afficiendus. Amen.

1.Cor.7.d.20 Ephe.4.a.1. &c 1.Thes.1.d.12 13.

VES-

¶VESPERTINA
precatio alia.

OMnipotens Deus, cuius beneficio ſicuti dies hominibus ad negotia obeunda illuceſcet, ſic & nox ad corpora atq; animos labore & contentione deſeſſos, quiete relaxandos, atque recreandos conceditur: ſupplici a te precatione petimus, vt quemadmodum nox tenebris omnia obſcurat, ita & peccata etiam noſtra, illa dilecto filio tuo condonans, occultare, & ab oculis tuis remouere, atq; illorum memoriã ſempiterna obliuione delere velis: vt veluti corpora ſomno & requiete reficientur, itidem & animi noſtri miſericordiæ tuæ fiducia, a ſcelerum conſcientia ſoluti tranquillentur: atque ita toti recreati, craſtinò quum diluceſcet, reliquíſq; vitæ noſtræ diebus experrecti, ad tibi ſeruiendum excitemur. Et quando mors ipſa, a qua tam eſt tibi facile nos atque e ſomno corporis excitare, imminebit, in ſpe lætiſſimæ illius reſurrectionis (qua corpora noſtra ad ſempiternum illum diem nullis vnquam tenebris interruptum expergefacies) requieſcamus: quando hæreditatis ſanctorum in Lumine participes reddemur, in cœleſti Hieruſalem, beatiſſima illa ciuitate, quę neq; Lucernæ, neq; Solis, neq; Lunæ lumine, quo illuſtretur, indigebit: tua enim O Deus gloria illi illuceſcet, tuúſq; filius

Eſa.45.b.7.& 50.a.3
Eccle.5.b.11
Pſal.25.a.5.& 32.a.1.& 51.a 2.b.9
Eſa.43.d.25
Ezech.18.e 22.
Act.3.d.19
Colo.2.b.13.14
Pſal.127.a.2.
Prou.3.d.24
Luc.8.g.52.54 &c
Ioh.11.b.11.c 25.f. 43.44.
Col.1.b.12
Gal.4.d.26.

filius agnus ille, noſtrum erit decus ac lumen ſempiternum. Ad quam glorioſiſſimam lucem, & regnum dilecti filij tui, vt nos velis perducere, te per eundem illum ſeruatorem noſtrum obteſtamur atque obſecramus: qui vnà tecum, & cum ſancto ſpiritu, maximis & immortalibus honoribus, ſummíſq; & perpetuis laudibus efferendus eſt atque celebrandus. Amen.

Apoc. 21. g. 23 & 22. b. 5 Col. 2. c. 13

FINIS.

59678